

Nr 10.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändring i lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen; given Stockholms slott den 17 december 1943.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementensärenden för denna dag, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag angående ändring i lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen.

GUSTAF.

Thorwald Bergquist.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändring i lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen.

Härigenom förordnas, att 17, 30 och 55 §§, 56 § 5 mom. samt 57, 60—79, 95 och 96 §§ lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives ävensom att rubriken till 71—75 §§ samma lag² skall utgå och rubrik i stället införas till 70—75 §§ av den lydelse nedan sägs.

17 §.

Ogill är valsedel:
till vilken — — — vitt papper;
å vilken finnes något kännetecken, som uppenbarligen blivit med avsikt där anbragt;
vilken saknar — — — giltigt namn.

30 §.

För valen — — — Lunds städer;
Malmöhus läns valkrets, innefattande länets landsbygd samt städerna Ystad, Trelleborg, Skanör med Falsterbo, Eslöv och Höganäs;
Älvsborgs läns norra — — — övriga län.

55 §.

1. Val i — — — Konungen bestämmes.

Om valdag, som bestämmes av Konungen, skall generalpoststyrelsen under rättas.

2. Annat val till andra kammaren än i 1 mom. sägs förrättas å sön- eller helgdag, som Konungens befallningshavande sist trettonde dagen förut låter kungöra i ortstidningar; och skall generalpoststyrelsen underrättas om valdagen.

¹ Senaste lydelse av 17 och 30 §§ se SFS 1921: 316, av 55 § se 1935: 256, av 56 § 5 mom. se 1937: 41, av 57 § se 1935: 256, av 60—66, 69 och 70 §§ se 1937: 41, av 71 § se 1937: 41 och 1940: 271, av 72 § se 1940: 271, av 73 § se 1937: 41 och 1940: 271, av 74 § se 1937: 41, av 75 § se 1940: 271, av 76 § se 1937: 41 och 1940: 271, av 77 och 78 §§ se 1937: 41, av 79 § se 1935: 256 samt av 95 och 96 §§ se 1937: 41.

² Senaste lydelse se 1937: 41.

56 §.

5. Därefter utfärdar — — — i ortstidningar.

I kungörelsen skall upptagas:

- a) antalet av dem, som skola väljas inom valkretsen;
- b) dag och tider för valet;
- c) valstället för varje valdistrikt;
- d) den i 4 mom. omförmälda lista; samt
- e) erinran om rätt för väljare att i vissa fall utöva rösträtt inom riket å postanstalt samt utom riket å svensk beskickning eller svenskt konsulat.

57 §.

1. Val förrättas på landet inför valnämnden samt i stad, som utgör ett valdistrikt, inför magistraten och i annan stad inför magistratens deputerade, varom i 91 § sägs.

Om rätt för väljare att i vissa fall avlämna valsedel inom riket å postanstalt samt utom riket å svensk beskickning eller svenskt konsulat stadgas i 70—75 §§.

2. Valet äger rum inför öppna dörrar. Ej må därvid tal hållas eller tryckta eller skrivna upprop till de väljande tillåtas inom vallokalen.

Det åligger de närvarande att ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, som valförrättaren för ordningens upprätthållande och valförrättningens behöriga fortgång finner skäl meddela. Uppstår oordning, som valförrättaren ej kan avstyra, äger han att avbryta förrättningen.

I vallokal skola finnas anslagna exemplar av denna lag samt av den i 56 § 4 mom. omförmälda lista.

60 §.

Vid valförrättningen skola användas särskilda valkuvert. Om beskaffenheten av kuvert och tillhandahållande därav stadgas i 96 §.

Blanketter till valsedlar skola tillhandahållas i vallokalen.

I vallokalen skola till lämpligt antal finnas avskilda platser, avsedda att möjliggöra för väljare att med valhemlighetens bevarande inlägga sin valsedel i valkuvert. För sådant ändamål skola dessa platser vara inrättade med skärmar eller på annat dylikt sätt, dock så att för såväl valförrättaren som allmänheten är synligt, när en plats är upptagen. Det åligger valförrättaren att vaka över att väljares förehavande där ej må av någon kunna iakttagas.

Vid valet skall begagnas valurna för nedläggande av valkuvert. Omedelbart före röstningens början visar ordföranden de närvarande, att urnan är tom.

61 §.

Envar som anmäler sig till röstning erhåller vid valbordet ett valkuvert. Sedan väljaren vid någon av de i 60 § omförmälda avskilda platser inlagt sin valsedel i kuvertet och tillslutit detsamma, överlämnar han utan dröjsmål personligen kuvertet till ordföranden.

Väljaren skall, då han överlämnar valkuvertet, för valförrättaren uppgiva sitt fullständiga namn och sitt hemvist inom valdistriktet. Sedan ordföranden förvissat sig om att väljaren är i röstlängden upptagen såsom röstberättigad och tillsett, att kuvertet är tillslutet och utan annat märke än i 96 § föreskriven ändamålsbeteckning, nedlägger ordföranden kuvertet i valurnan, i sammanhang varmed i röstlängden vid väljarens namn göres anteckning, att rösträtten utövats. Valkuvert, som ej är tillslutet eller som är märkt med annat kännetecken än föreskriven ändamålsbeteckning, skall ej mottagas.

Väljare, som på grund av kroppsligt fel är oförmögen att i föreskriven ordning avgiva sin röst, äger att till biträde vid röstningen anlita den han själv därtill utser.

62 §.

Äro äkta makar båda röstberättigade, må den ena av dem ingiva valsedel genom andra maken. Vill make begagna den rätt nu är sagd, skall valsedelsförsändelse anordnas tidigast aderton dagar före valet.

63 §.

För valsedelsförsändelse skall användas ett valkuvert (innerkuvert) och ett ytterkuvert, båda av särskilt slag. Om beskaffenheten av kuvert och tillhandahållande därav stadgas i 96 §. Ej må för ändamålet andra kuvert brukas.

Väljaren skall själv frivilligt inlägga sin valsedel i innerkuvertet och tillsluta detta samt i närvaro av ett ojävigt vittne inlägga innerkuvertet i ytterkuvertet, vilket omedelbart därpå tillslutes av väljaren. En å ytterkuvertet anbragt förklaring att sålunda tillgått skall därefter av väljaren egenhändigt undertecknas. Vid namnet tecknas uppgift å det valdistrikt väljaren vid tiden för valet tillhör och hans hemvist inom valdistriktet.

Vittnet intygar å ytterkuvertet, med angivande av dag och ort för intygets meddelande, att väljaren egenhändigt undertecknat nämnda förklaring.

64 §.

Äkta make, som vill avgiva valsedel för andra maken, avlämnar vid valförrättningen till ordföranden valsedelsförsändelse, varom sägs i 62 och 63 §§. Finnes att båda makarna äro röstberättigade, att ytterkuvertet är sådant, som avses i 63 §, samt att därå äro tecknade förklaring av väljaren ävensom vittnesintyg i behörigt skick, och förekommer ej skälig anledning antaga, att ytterkuvertet blivit efter tillslutandet öppnat, bryter ordföranden ytterkuvertet; i annat fall skall det ej mottagas.

Är innerkuvertet sådant, som avses i 63 §, samt tillslutet och utan annat märke än i 96 § föreskriven ändamålsbeteckning, skall ordföranden omedelbart nedlägga kuvertet i valurnan, i sammanhang varmed i röstlängden vid väljarens namn göres anteckning, att rösträtten utövats.

Är innerkuvertet ej sådant, som avses i 63 §, eller ej tillslutet eller finnes å detsamma annat märke än ändamålsbeteckningen, skall det återlämnas.

65 §.

Ej må någon i annan ordning än nu är sagd utöva sin rösträtt; dock skall om rätt att i vissa fall avlämna valsedel inom riket å postanstalt samt utom riket å svensk beskickning eller svenskt konsulat gälla vad i 70—75 §§ stadgas.

66 §.

Då uppehåll i valförrättningen sker, skall valurnan omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill samt därefter sättas i säkert förvar; och bör, innan förseglingen vid förrättningens fortsättande borttages, valförrätaren inför öppna dörrar förvissa sig om att sigillen äro obrutna.

67 §.

De väljare, som, då uppehåll för gudstjänst eller eljest göres i valförrättningen eller då valförrättningen skall sluta, äro tillstädes i vallokalen eller, om utrymme där saknas, å anvisad plats därintill men ej då hunnit deltaga i valet, äga rätt att avlämna sina valsedlar.

68 §.

1. När alla, som vid det för valförrättningens slut fastställda klockslaget äga tillträde till valet, avlämnat sina valsedlar, förklarar ordföranden röstningen avslutad.

2. Omedelbart därefter uttagas valkuverten ur valurnan och räknas oöppnade. I det protokoll, som i överensstämmelse med av Konungen fastställt formulär och däri givna anvisningar skall föras vid förrättningen, antecknas antalet valkuvert. Jämväl räknas och upptages i protokollet antalet personer, som enligt anteckningarna i röstlängden deltagit i valet. Därefter tillkännagives såväl antalet valkuvert som antalet nyssnämnda personer.

3. Sedan dessa åtgärder vidtagits, förfäres på följande sätt.

a) Valkuverten öppnas och innehållet uttages.

b) Befinnes därvid ett valkuvert vara tomt eller dess innehåll utgöras av annat eller mera än en valsedel, skall, efter det att i sistnämnda fallen innehållet återinlagts, valkuvertet inläggas i ett annat kuvert, som tillslutes. Antalet sålunda tillslutna kuvert räknas, varefter kuverten inläggas i ett eller flera omslag. Å varje omslag antecknas, att detsamma innehåller dylika kuvert, ävensom dessas antal.

c) Förekommer anledning antaga, att valsedel, som utgjort ett valkuverts enda innehåll, är ogill, lägges sedeln åsido. Antalet sålunda åsidolagda valsedlar räknas, varefter sedlarna inläggas i ett eller flera omslag. Å varje omslag antecknas, att detsamma innehåller dylika valsedlar, ävensom dessas antal.

d) De valsedlar, vilka icke enligt bestämmelserna under b) och c) återinlagts i sina valkuvert eller lagts åsido, ordnas i grupper sålunda, att sedlar, vilka äro likalydande med avseende å väljarbeteckning, sammanföras i en grupp. Antalet valsedlar i varje grupp räknas, varefter sedlarna i varje grupp för sig inläggas i ett eller flera omslag. Å varje omslag antecknas de inneliggande valsedlarnas väljarbeteckning samt antal.

e) De omslag, varom i b)—d) förmåles, skola, utöver ovan föreskrivna anteckningar, förses med anteckning, utvisande valdistriktet där förrättningen äger rum. Omslagen skola vara av hållfast beskaffenhet samt omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill, vilka sigill avtryckas å protokollet.

4. I protokollet skall, utöver vad i 2 mom. sagts, ytterligare antecknas:

a) antalet valkuvert, vilka enligt bestämmelserna i 3 mom. b) inneslutits i andra kuvert, jämte antalet omslag, vari dessa kuvert inlagts;

b) antalet valsedlar, vilka enligt bestämmelserna i 3 mom. c) lagts åsido, jämte antalet omslag, vari dessa sedlar inlagts;

c) antalet valsedlar i varje sådan grupp, som omförmåles i 3 mom. d), samt gruppens väljarbeteckning jämte antalet omslag, vari gruppens sedlar inlagts.

5. Förrättningen bör utan avbrott bringas till slut. Därest särskilda skäl föranleda avbrott, må förrättningen icke avbrytas i annan ordning än att, sedan de i 2 mom. föreskrivna åtgärderna vidtagits, verkställandet av de i 3 och 4 mom. omförmälda åtgärderna i sin helhet uppskjutes, dock icke längre än till påföljande dag. Innan förrättningen sålunda avbrytes, skall tid för densammas fortsättande tillkännagivas; och skola valkuverten inläggas i omslag, vilka förseglas under minst två närvarandes sigill. Dessa omslag jämte andra till valet hörande handlingar skola därefter läggas i säkert förvar; och förrättningen må ej ånyo företagas, innan valförrättaren inför öppna dörrar förvissat sig om att de åsatta sigillen äro obrutna.

69 §.

Sedan valprotokollet upplästs och dess riktighet bekräftats av ordföranden och två av de närvarande, förklaras valförrättningen avslutad.

Valförrättaren skall därefter ofördröjligen till Konungens befallningshavande insända dels de förseglade omslag, som avses i 68 § 3 mom., dels ock valprotokollet och röstlängden. Sker insändandet med posten, skall försändelsen anordnas som värdepost.

Om rätt för väljare att i vissa fall avlämna valsedel å postanstalt, beskickning eller konsulat.

70 §.

1. Är någon på grund av vistelse å annan ort inom riket förhindrad att utöva sin rösträtt vid valförrättningen för det valdistrikt, där han är i röst-

längden uppförd, må han å valdagen avlämna valsedel, avseende valet i valkretsen dit nämnda distrikt hör, å fast postanstalt.

2. Kan med skäl antagas, att röstberättigad kommer att å valdagen vistas utom riket eller att röstberättigad, vilken utövar militärtjänst eller tillhör besättning eller annan personal å fartyg eller personalen vid statens järnvägar eller vid enskilt järnvägsföretag eller vid post-, tull- eller lotsverket, till följd av tjänstens utövning icke kan utöva sin rösträtt å valdagen, må sådan röstberättigad före valdagen avlämna valsedel, avseende valet i den valkrets där han är i röstlängd upptagen, inom riket å fast postanstalt samt utom riket å svensk beskickning eller svenskt konsulat, som Konungen bestämmer.

71 §.

1. Väljare, som avlämnar valsedel enligt 70 §, skall innehava för sådant ändamål utfärdat utdrag ur röstlängden i det valdistrikt han tillhör, utvisande att han där är upptagen såsom röstberättigad vid valet, dagen för valet samt den Konungens befallningshavande, som skall verkställa röstsammanräkning för den valkrets väljaren tillhör.

2. Röstlängdsutdrag, som avses i 1 mom., utfärdas på landet av valnämndens ordförande och i stad av den magistraten därtill förordnar samt tecknas å ytterkuvert, varom förmäles i 73 §. Formulär till utdrag fastställes av Konungen.

Sådant utdrag må ej utfärdas före det röstlängden blivit, på sätt i 45 § sista stycket sägs, underskriven eller försedd med intyg, att anmärkning mot densamma ej inom behörig tid framställts, ej heller senare än dagen före valdagen.

Den som vill erhålla röstlängdsutdrag rörande sin rösträtt skall därom antingen personligen göra framställning hos den som äger utfärda utdraget eller ock till denne låta inlämna eller med posten insända egenhändigt undertecknad, av minst en person bevittnad ansökan. Ansökan må ock insändas till kommunalnämndens ordförande eller magistraten i den ort, där sökanden är uppförd i röstlängd, och skall i sådant fall ordföranden eller magistraten ofördröjligen överlämna ansökningen till den som har att utfärda utdraget. I ansökan bör uppgivas den sökandes fullständiga namn, födelseår och hemvist inom nämnda ort.

Där så begäres, skall utdrag med posten översändas till sökanden. Möter, då ansökan inkommit med posten, hinder för utfärdande av begärt utdrag, skall meddelande härom med angivande av hindrets art ofördröjligen översändas till sökanden.

3. Över gjorda ansökningar om röstlängdsutdrag samt utfärdade utdrag skall utdragsutfärdaren föra förteckning enligt av Konungen fastställt formulär. Överlämnas utdrag till sökanden personligen, skall denne i förteckningen genom sin namnteckning erkänna, att han mottagit detsamma. I annat fall skall utfärdaren i förteckningen anmärka till vem utdraget överlämnats eller under vilken adress det avsänts till sökanden.

Förteckning, som här avses, skall av utdragsutfärdaren omedelbart efter valet insändas till Konungens befallningshavande.

72 §.

Röstmottagare är inom riket den postfunktionär, som enligt av generalpoststyrelsen meddelade föreskrifter därtill utses, samt utom riket beskickningens eller konsulatets chef eller den han i sitt ställe sätter.

Röstmottagning skall äga rum från och med adertonde dagen före valdagen samt inom riket till och med valdagen och utom riket intill dess avgivna valsedlar, enligt vad i 75 § sägs, skola insändas till överståthållarämbetet.

Röstmottagning å postanstalt skall äga rum under den tid postanstalten hålles öppen för allmänheten, å valdag dock minst en timme.

De väljare, som, då röstmottagning skall sluta, äro tillstädes i röstningslokalen eller, om utrymme där saknas, å anvisad plats därintill men ej då hunnit utöva sin rösträtt, äga rätt att avlämna sina valsedlar.

Ej må å postanstalt, då röstmottagning äger rum, tal hållas eller tryckta eller skrivna upprop till de väljande tillåtas.

Å postanstalt skall finnas exemplar av denna lag.

Där röstmottagning skall äga rum å beskickning eller konsulat, skall chefen för beskickningen eller konsulatet utfärda kungörelse angående dagar och tider samt ställe för röstmottagningen. Kungörelsen skall genom anslag samt, där så ske kan, även på annat lämpligt sätt bringas till kännedom.

73 §.

Vid röstningen skola användas sådana valkuvert, som avses i 60 §, samt särskilda ytterkuvert. Om beskaffenheten av kuvert och tillhandahållande därav stadgas i 96 §.

Väljaren skall personligen inställa sig hos röstmottagaren samt avlämna det med röstlängdsutdrag försedda ytterkuvertet, sedan han å detsamma inför röstmottagaren tecknat sitt namn. Sker röstningen före valdagen, skall väljaren å kuvertet teckna uppgift rörande den omständighet, som för honom enligt 70 § 2 mom. kan medföra rätt till sådan röstning.

Finnes röstlängdsutdraget vara i behörig ordning och föreligger ej anledning antaga, att väljaren är annan än den utdraget avser, samt synes, där röstningen sker före valdagen, den å kuvertet tecknade uppgiften sannolik, erhåller väljaren av röstmottagaren ett valkuvert.

Väljaren skall å plats i röstningslokalen, där hans förehavande ej må av någon kunna iakttagas, eller i anvisat enrum inlägga sin valsedel i valkuvertet och tillsluta detsamma, varefter han överlämnar det till röstmottagaren.

Är valkuvertet tillslutet och utan annat märke än föreskriven ändamålsbeteckning, mottages detsamma; i annat fall skall det ej mottagas. Röstmot-

tagaren inlägger i väljarens närvaro mottaget valkuvert i ytterkuvertet samt antecknar därå orten och dagen för avlämnandet.

I sammanhang härmed antecknas väljarens namn samt den Konungens befallningshavande, som skall verkställa röstsammanräkning för den valkrets väljaren tillhör, å en särskild förteckning, vilken föres enligt av Konungen fastställt formulär.

Därefter tillsluter röstmottagaren ytterkuvertet.

74 §.

Äro äkta makar båda röstberättigade, äger make, vilken röstar i den ordning, som i 70 § sägs, därvid avgiva valsedel jämväl för andra maken. För sådant fall skall valsedelsförsändelse anordnas på sätt och inom tid, som i 62 och 63 §§ sägs.

Äkta make, som vill avgiva valsedel för andra maken jämlikt denna paragraf, avlämnar till röstmottagaren valsedelsförsändelsen jämte ytterkuvert försett med sådant röstlängdsutdrag, som i 71 § sägs, rörande sistnämnda make.

Finnes att röstlängdsutdraget är i behörig ordning samt att försändelsens ytterkuvert är sådant, som avses i 63 §, och tillslutet, mottages försändelsen; i annat fall skall den ej mottagas. Röstmottagaren inlägger i avlämnarens närvaro mottagen försändelse i det med röstlängdsutdrag försedda ytterkuvertet samt antecknar därå orten och dagen för avlämnandet.

I sammanhang härmed antecknas väljarens namn samt den Konungens befallningshavande, som skall verkställa röstsammanräkning för den valkrets väljaren tillhör, å den i 73 § omförmälda förteckning.

Därefter tillsluter röstmottagaren ytterkuvertet.

75 §.

Ytterkuvert, vari valkuvert eller valsedelsförsändelse inlagts, översändes av röstmottagare inom riket till den Konungens befallningshavande, som skall verkställa röstsammanräkningen, samt av röstmottagare utom riket till överståthållarämbetet. I det senare fallet skola ytterkuverten vara inlagda i omslag, och skall, där insändandet sker med post, försändelsen anordnas som värdepост. Översändandet skall ske från röstmottagare inom riket omgående samt från röstmottagare utom riket i så god tid, att kuverten kunna beräknas vara överståthållarämbetet till handa sist dagen efter valdagen.

Ytterkuvert, som från röstmottagare utom riket inkommit till överståthållarämbetet, skall införas i särskild förteckning samt, där väljaren tillhör valkrets, för vilken överståthållarämbetet ej har att verkställa röstsammanräkning, snarast möjligt med posten vidarebefordras till den Konungens befallningshavande, som skall verkställa röstsammanräkningen.

Över ytterkuvert, som från röstmottagare inkommit till den Konungens

befallningshavande, som har att verkställa röstsammanräkningen, skall särskild förteckning föras. Kuverten skola förvaras under lås.

76 §.

Sammanräkning av avgivna röster verkställas av Konungens befallningshavande för varje valkrets å tid och ställe, som Konungens befallningshavande bestämmer. Sammanräkning verkställas vid offentlig förrättning, som skall påbörjas så snart ske kan, dock icke förrän å åttonde dagen efter valdagen.

Kungörelse om sammanräkningen skall senast dagen förut anslås offentligen och införas i ortstidningar.

Det åligger Konungens befallningshavande att i god tid före förrättningen tillse, att valprotokoll, röstlängd och omslag, som avses i 68 § 3 mom., inkomma från samtliga de valdistrikt, vilkas röster skola sammanräknas, samt, där så ej sker, från försumlig valförrättare infordra vad som fattas. Konungens befallningshavande verkställer även förberedande granskning av nämnda handlingar. Befinnas dessa därvid icke vara i behörigt skick, införskaffar Konungens befallningshavande, där så prövas nödigt, på lämpligt sätt erforderliga upplysningar rörande anledningen härtill.

77 §.

1. Å utsatt tid och ställe verkställas sammanräkningen inför öppna dörrar.

2. Hava ytterkuvert inkommit från röstmottagare, räknas kuverten, och antalet jämföres med den över sådana kuvert förda förteckningen.

Inkomma ytterkuvert efter sammanräkningens början, lämnas dessa orubbade, och däri inneslutna valsedlar inverka ej på valet.

3. Därefter granskas ytterkuverten och därå tecknade röstlängdsutdrag. Förekommer skälig anledning antaga, att ytterkuvert blivit efter tillslutandet öppnat, eller finnas flera ytterkuvert härröra från samma väljare, lämnas dessa ytterkuvert orubbade, och däri inneslutna valsedlar inverka ej på valet. Lag samma vare, där väljaren icke är i röstlängden för det i röstlängdsutdraget angivna valdistriktet upptagen såsom röstberättigad eller där denne har utövat sin rösträtt vid valförrättningen.

Övriga ytterkuvert brytas, varefter valkuverten och valsedelsförsändelserna uttagas och granskas. Därvid tillses, att valkuvert eller försändelses ytterkuvert är av föreskriven beskaffenhet och tillslutet, att valkuvertet är utan annat märke än föreskriven ändamålsbeteckning samt att å försändelsens ytterkuvert äro tecknade förklaring av väljaren ävensom vittnesintyg i behörigt skick. Förekommer ej skälig anledning antaga, att försändelsens ytterkuvert blivit efter tillslutandet öppnat, brytes detta, varefter tillses, att försändelsens innerkuvert är av föreskriven beskaffenhet samt tillslutet och utan annat märke än föreskriven ändamålsbeteckning. Finnas nämnda villkor uppfyllda, nedlägges valkuvertet eller försändelsens innerkuvert i en

urna, i sammanhang varmed i röstlängden vid väljarens namn antecknas, att rösträtten utövats. I annat fall lägges kuvertet orubbat åsido såsom ogillt.

4. Valprotokollen uppläsas och granskas. Sigillen å omslagen jämföras med de sigill, som äro avtryckta å protokollen. Förekommer därvid ej skälig anledning antaga, att omslag blivit efter tillslutandet öppnat, brytes förseglingen. I annat fall lämnas omslaget orubbat, och däri inneslutna valsedlar inverka ej på valet.

78 §.

Efter det de kuvert, som nedlagts i en urna, uttagits ur denna, uttagas valsedlarna ur dessa kuvert och ur de från valförrättarna insända valkuverten. De sålunda uttagna valsedlarna jämte de från valförrättarna insända valsedlarna granskas, varefter Konungens befallningshavande prövar valsedlarnas giltighet och meddelar de beslut, vartill valsedlarna och protokollen, med hänsyn jämväl till enligt 76 § sista stycket inhämtade upplysningar, må giva anledning.

79 §.

Ogill är valsedel:

till vilken — — — vitt papper;

å vilken finnes något kännetecken, som uppenbarligen blivit med avsikt där anbragt;

vilken saknar — — — skall tillhöra.

Finnas i ett valkuvert två likalydande valsedlar, skall allenast en sedel räknas. Finnas i annat fall än nu sagts i ett valkuvert två valsedlar eller finnas i ett valkuvert flera än två valsedlar, äro de alla ogilla. Där i valkuvert finnes jämte valsedel annat än sådan sedel, är valsedeln ogill.

95 §.

Valnämnden eller magistraten åligger ombesörja, att de anordningar, som avses i 60 §, ordentligen verkställas.

Kostnaden för — — — lämpliga vallokaler.

96 §.

Kuvert, varom förmåles i 60, 63 och 73 §§, skola vara av ogenomskinligt papper samt, vad varje särskilt slag angår, lika till storlek och beskaffenhet. Kuverten skola vara försedda med ändamålsbeteckning enligt av Konungen fastställda formulär. Kuverten skola tillverkas endast genom statsverkets försorg samt på dess bekostnad tillhandahållas, i 60 och 63 §§ omnämnda kuvert valnämnden eller magistraten ävensom röstmottagare samt ytterkuvert, som avses i 73 §, de personer, vilka hava att utfärda röstlängdsutdrag enligt 71 § 2 mom.

I 63 § omnämnda kuvert skola i god tid före valet finnas tillgängliga på landet hos ordförande och ledamöter i valnämnd och i kommunalnämnd

samt i stad hos magistraten eller valnämnden ävensom hos de tjänstemän eller andra personer, åt vilka magistraten eller valnämnden uppdrager att i sådant hänseende tillhandagå väljarna.

Det åligger envar, som i utövning av ämbete, tjänst eller offentligt uppdrag omhänderhar valkuvert, som avses i 60 §, att tillse, att kuverten icke utlämnas i annan ordning än i 61 och 73 §§ sägs.

Blanketter till valsedlar ävensom sådana ytterkuvert och omslag, som avses i 68 § 3 mom., skola på statsverkets bekostnad tillhandahållas valnämnden eller magistraten.

Denna lag träder i kraft den 1 april 1944.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 17 december 1943.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anför chefen för justitiedepartementet, statsrådet Bergquist, följande.

Genom lagen den 12 februari 1937 (nr 41) om ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen genomfördes en reform i fråga om sättet att utöva rösträtt vid val till riksdagens andra kammare i syfte att underlätta deltagandet i dessa val. Möjlighet bereddades därigenom den som på grund av vistelse å annan ort är förhindrad att utöva sin rösträtt vid valförrättningen i det valdistrikt han tillhör att avlämna sin valsedel vid valförrättning i annat valdistrikt. Därjämte infördes rätt för väljare att i vissa fall före valdagen avlämna valsedel till särskilda röstmottagare, nämligen dels för dem som med skäl kunna antagas komma att å valdagen vistas utom riket och dels för vissa yrkes- och tjänstemän, om det med skäl kan antagas, att de till följd av tjänstens utövning icke kunna komma tillstädes vid valförrättningen i något valdistrikt.

På begäran av 1941 års riksdag verkställdes samma år av inom socialdepartementet tillkallade sakkunniga utredning av frågan, huruvida och i vad mån deltagandet i kommunala val kunde underlättas på liknande sätt som beträffande andrakammarvalen (SOU 1941: 28). De sakkunniga, som ansågo, att det för andrakammarvalen år 1937 införda röstningssättet icke lämpligen kunde tillämpas å kommunalval, föreslogo i stället för de kommunala valens vidkommande, att röstning före valdagen i samma omfattning som vid andrakammarvalen skulle få ske inom riket å fast postanstalt och utom riket å svensk beskickning eller svenskt konsulat, som Kungl. Maj:t bestämde, samt att personer, som å valdagen icke vistades inom sitt eget valdistrikt, skulle beredas möjlighet att å valdagen rösta å fast postanstalt utom valdistriktet.

I huvudsaklig överensstämmelse med detta förslag framlade Kungl. Maj:t vid 1942 års riksdag proposition (nr 98) med förslag till lag om ändring i vissa delar av kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253) m. m. I propositionen yttrade chefen för socialdepartementet, att sedan det nya systemet

tillämpats vid 1942 års kommunalval borde med ledning av därvid vunna erfarenheter frågan om införandet av samma system vid val till riksdagens andra kammare övervägas.

I sitt utlåtande (nr 5) över propositionen tillstyrkte konstitutionsutskottet den föreslagna anordningen samt uttalade, att denna också borde kunna göras tillämplig å andrakammarvalen. Riksdagen biföll propositionen, var-efter bestämmelser om det nya röstningssättet meddelades genom lagen den 17 april 1942 (nr 177) om ändring i vissa delar av kommunala vallagen.

Sedan den nya röstningsmetoden kommit till användning vid 1942 års kommunalval, inhämtades från ett flertal myndigheter och organisationer yttranden om ändamålsenligheten av bestämmelserna om röstning å postanstalt samt angående lämpligheten av att införa motsvarande regler i lagen om val till riksdagen.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 16 april 1943 tillkallade jag samma dag assessorn vid Stockholms rådhusrätt Åke Nordwall såsom sakkunnig för att inom justitiedepartementet biträda med utredning rörande vissa ändringar i sistnämnda lag, avseende införande av det vid de senaste kommunalvalen tillämpade röstningssättet jämväl vid andrakammarval. Den 1 december 1943 avlämnade den sakkunnige en promemoria med utredning i frågan jämte förslag till ändringar i sagda lag. Förslaget innebär, att samma röstningsmetod, som år 1942 infördes beträffande de kommunala valen, skall användas även vid andrakammarvalen, varjämte den sakkunnige föreslagit vissa andra jämkningar i lagen om val till riksdagen för erhållande av större likformighet mellan bestämmelserna i de båda vallagarna.

Beträffande innehållet i förut berörda yttranden samt den närmare innebörden av sakkunnigförslaget får jag hänvisa till den sakkunniges promemoria, vilken såsom bilaga torde få åtfölja statsrådsprotokollet i detta ärende.

*Departements-
chefen.*

Den röstningsmetod som år 1937 infördes beträffande val till riksdagens andra kammare innebär, att väljare i vissa fall må avlämna valsedel antingen vid valförrättning i annat valdistrikt än det han tillhör eller ock före valda-
gen å vissa beskickningar och konsulat eller inom riket till särskilt förord-
nade röstmottagare. Denna röstningsmetod befanns emellertid icke lämpligen
kunna användas vid kommunala val. Vid dessa val infördes i stället år 1942
möjlighet att rösta å postanstalt, beskickning eller konsulat, därvid det förut-
sattes, att samma röstningssätt, om det visade sig fungera på tillfredsställande
sätt, sedermera skulle införas även vid val till andra kammaren.

De erfarenheter som vunnits av det vid 1942 års kommunalval tillämpade systemet med röstning å postanstalt giva vid handen, att detta röstningssätt är att föredraga framför det för andrakammarval nu gällande systemet med röstning vid valförrättning i främmande valdistrikt och röstning inför sär-skilda röstmottagare. I och för sig är det också av vikt att röstningsmetoderna vid olika val så nära som möjligt överensstämma med varandra. Jag anser därför liksom den sakkunnige, att den beträffande kommunalval införda röstningsmetoden bör göras tillämplig även vid val till andra kammaren.

I ett yttrande har ifrågasatts att upphäva kravet, att den som vill rösta annorledes än vid valförrättning i hemorten skall innehava utdrag ur röstlängden, utvisande att han är röstberättigad vid valet ifråga. Detta krav gäller för närvarande såväl vid röstning å postanstalt, beskickning eller konsulat vid kommunala val som vid röstning enligt den år 1937 med avseende å andrakammarval införda metoden. Företeende av röstlängdsutdrag avser bland annat att skapa garantier för valsäkerheten, och det kan därför ej anses tillrådligt att eftergiva de nu gällande fordringarna på denna punkt. I likhet med den sakkunnige finner jag således, att kravet på företeende av röstlängdsutdrag bör bibehållas.

I de inkomna yttrandena ha från ett flertal håll under åberopande av erfarenheter från 1942 års kommunalval framställts yrkanden om utsträckning av den tid, under vilken röstmottagning skall äga rum å postanstalt. Enligt kommunala vallagen skall sådan röstmottagning äga rum under den tid postanstalten hålles öppen för allmänheten, å valdag dock minst en timme. Enligt den sakkunniges förslag skulle samma bestämmelse gälla även vid andrakammarval, varvid skulle överlämnas åt generalpoststyrelsen att föranstalta om att extra öppethållande av postanstalterna äger rum, där så efter verkställd undersökning anses påkallat.

Det är otvivelaktigt av stor betydelse att tillräcklig tid för röstning å postanstalt står de röstberättigade till buds. Såsom av den sakkunniges utredning framgår är emellertid behovet av öppethållande synnerligen växlande vid de olika postanstalterna. Vid 1942 års kommunalval förekom vid ett stort antal postanstalter — därav 1,275 poststationer — över huvud taget icke någon röstning, och vid ytterligare ett avsevärt antal skedde röstning i allenast obetydlig omfattning. Å andra sidan visa erfarenheterna från sagda val att å vissa orter ett påtagligt behov föreligger av utsträckt tid för postanstalternas öppethållande å valdag. Det synes icke ändamålsenligt att söka tillgodose detta behov på det sätt att för alla postanstalter och således även de minsta, oavsett om där kan beräknas förekomma röstning i nämnvärd utsträckning, föreskrives en längre minimitid för öppethållande än den nu i kommunala vallagen stadgade tiden av en timme. I stället bör utsträckning av den normala tiden för öppethållande genomföras vid de postanstalter varest behov därav finnes föreligga. För detta ändamål torde böra verkställas närmare utredning genom generalpoststyrelsens försorg. Styrelsen torde därvid böra höra de lokala postmyndigheterna och samråda med vederbörande kommunala myndigheter ävensom med andra myndigheter, vilka kunna förutsättas äga kännedom om förhållanden av betydelse för frågans bedömande. Av vikt är att vid bestämmande av tiden för öppet-hållande hänsyn även tages till behovet därav å annan tid än i anslutning till den ordinarie tiden, t. ex. å eftermiddagen. Såsom den sakkunnige framhållit torde med ledning av de erfarenheter, som vunnits vid 1942 års kommunalval, vid kommande val kunna med större säkerhet beräknas vilken tid som erfordras för röstmottagning å olika postanstalter och till vilken tid på dagen ett extra öppethållande bör förläggas. De röstandes berättigade

intressen torde därför kunna fullt tillgodoses på den nu angivna vägen. På grund härav och med hänsyn jämväl till vad den sakkunnige i övrigt anfört till stöd för sitt förslag i fråga om postanstalts öppethållande ansluter jag mig till förslaget därutinnan.

I fråga om de ändringar som för införandet av den nya röstningsmetoden böra vidtagas i lagen om val till riksdagen synes det av den sakkunnige upprättade förslaget böra godtagas. Även i fråga om de jämkningar i övrigt, som den sakkunnige i detta sammanhang föreslagit i lagen om val till riksdagen — huvudsakligen för att vinna likformighet mellan de båda vallagarna — anser jag sådana skäl föreligga, att de böra vidtagas. Ytterligare ändringar synas icke vara av behovet påkallade.

Bestämmelserna torde, såsom den sakkunnige föreslagit, böra träda i kraft den 1 april 1944.

Föredragande departementschefen hemställer härefter, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition föreslå riksdagen att antaga det av den sakkunnige upprättade förslaget till *lag angående ändring i lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen*.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Stefan Stiernstedt.

Bilaga.

Promemoria

angående vissa ändringar i lagen om val till riksdagen.

I proposition (nr 216) till 1934 års riksdag framlades förslag till vissa ändringar i riksdagsordningen och lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen¹ med syfte att underlätta deltagandet i valen till riksdagens andra kammare. Förslagen inneburo, ått väljare skulle erhålla rätt att vid sådant val avlämna valsedel i annat valdistrikt än det han tillhörde samt att då gällande bestämmelser om valsedelsförsändelser för vissa yrkes- och tjänstemän skulle upphävas och ersättas med föreskrifter om rätt att avlämna valsedel före valdagen.

Förslagen antogos med vissa ändringar av 1934 års riksdag, grundlagsförslaget såsom vilande. Sedan detta senare slutligen antagits av 1937 års riksdag, utfärdade Kungl. Maj:t den 12 februari 1937 bestämmelser i ämnet dels genom kungörelse angående beslutade ändringar i rikets grundlagar och dels genom lag om ändring i vissa delar av lagen om val till riksdagen (svensk författningssamling nr 40 och 41). I bestämmelserna om röstning före valdagen vidtogos sedermera vissa ändringar genom lag den 26 april 1940 (nr 271).

Gällande bestämmelser om röstning i främmande valdistrikt och röstning före valdagen vid val till riksdagens andra kammare.

Om någon vid val till riksdagens andra kammare på grund av vistelse å annan ort är förhindrad att utöva sin rösträtt vid valförrättningen i det valdistrikt, där han är uppförd i röstlängden, må han enligt gällande bestämmelser avlämna valsedel, avseende valet i valkretsen dit nämnda distrikt hör, vid valförrättning i annat valdistrikt inom riket eller, då val ej samtidigt äga rum i hela riket, i annat valdistrikt inom samma valkrets. Väljare, som avlämnar valsedel i annat valdistrikt än det han tillhör, skall innehava för sådant ändamål till ifrågavarande val utfärdat utdrag ur röstlängden² i sistnämnda valdistrikt, utvisande att han där är upptagen såsom röstberättigad. Röstlängdsutdrag utfärdas på landet av valnämndens ordförande och i stad av den magistraten därtill förordnar. I stad utan magistrat meddelas sådant förordnande av valnämnden.

¹ Svensk författningssamling 1928: 157, 1930: 180, 1931: 185, 1932: 271, 1933: 53, 1935: 256, 1936: 78, 1937: 41 och 181, 1940: 271 och 550 samt 1942: 175.

² Se kungörelsen den 26 april 1940 (nr 304) rörande formulär till röstlängdsutdrag m. m. för val till riksdagens andra kammare.

Vid röstning i främmande valdistrikt erhåller väljaren vid valbordet ett valkuvert. Sedan väljaren vid en avskild plats i vallokalen inlagt sin valsedel i valkuvertet och tillslutit kuvertet, överlämnar han detta till ordföranden vid valförrättningen. Samtidigt därmed skall han avlämna röstlängdsutdraget, sedan han å detta vid valbordet tecknat sitt namn. Finnes utdraget vara i behörig ordning och föreligger ej anledning antaga, att den som vill rösta är annan än den utdraget avser, samt är kuvertet tillslutet och utan annat märke än föreskriven ändamålsbeteckning, skall ordföranden inlägga kuvertet jämte utdraget i ett ytterkuvert, å vilket antecknas valkrets och valdistrikt, där valkuvertet avlämnats, samt valkrets och valdistrikt, som väljaren tillhör. I sammanhang härmed antecknas väljarens namn jämte sistnämnda valkrets och valdistrikt å en särskild förteckning. Därefter tillsluter ordföranden ytterkuvertet och nedlägger det i valurnan.

Även valsedelsförsändelse av äkta make må avlämnas i främmande valdistrikt, under förutsättning att båda makarna äro röstberättigade. För försändelsen användas särskilda kuvert, ett innerkuvert och ett ytterkuvert. Väljaren skall själv inlägga sin valsedel i innerkuvertet och tillsluta detta samt i närvaro av ett vittne inlägga innerkuvertet i ytterkuvertet, vilket därpå av väljaren tillslutes. Å ytterkuvertet skola tecknas en förklaring av väljaren samt ett vittnesintyg. Den av makarna, som vill rösta i främmande valdistrikt genom den andra maken, skall anskaffa röstlängdsutdrag för sig. Vid valförrättningen i det främmande valdistriktet avlämnar den närvarande maken den andra makens valsedelsförsändelse och röstlängdsutdrag till ordföranden. Finnes att båda makarna äro röstberättigade, att ytterkuvertet är av föreskriven beskaffenhet samt att därå äro tecknade förklaring av väljaren ävensom vittnesintyg i behörigt skick, och förekommer ej skälig anledning antaga, att ytterkuvertet blivit efter tillslutandet öppnat, bryter ordföranden ytterkuvertet. Är innerkuvertet av föreskriven beskaffenhet samt tillslutet och utan annat märke än föreskriven ändamålsbeteckning, inlägges detta kuvert jämte röstlängdsutdraget i ett särskilt ytterkuvert, å vilket antecknas valkrets och valdistrikt, där avlämnandet skett, samt valkrets och valdistrikt, som väljaren tillhör. I sammanhang härmed antecknas väljarens namn jämte sistnämnda valkrets och valdistrikt å förenämnda förteckning. Ordföranden tillsluter därefter ytterkuvertet och nedlägger det i valurnan.

Antalet ytterkuvert och antalet i förteckningen upptagna väljare antecknas i det vid valförrättningen förda protokollet. Vid den preliminära röstsamanräkning, som äger rum efter röstningens avslutande, öppnas icke ytterkuverten, utan dessa insändas obrutna till länsstyrelsen i länet. Finnes icke något ytterkuvert, erhåller länsstyrelsen upplysning därom genom protokollet.

Rätt att vid val till andra kammaren avlämna valsedel före valdagen tillkommer dels röstberättigad, om det med skäl kan antagas, att han kommer att valdagen vistas utom riket, och dels sådan röstberättigad, som utövar militärtjänst eller tillhör besättning eller annan personal å fartyg eller personalen vid statens järnvägar eller vid enskilt järnvägsföretag eller vid post-, tull- eller lotsverket, om det med skäl kan antagas, att han till följd av tjäns-

tens utövning icke kan komma tillstådes vid valförrättningen i något valdistrikt. Valsedeln skall avse valet i den valkrets, där väljaren är upptagen i röstlängd. Väljaren skall med röstlängdsutdrag styrka, att han är röstberättigad.

Då val i hela riket skola samtidigt förrättas, må röstning före valdagen inom riket äga rum i varje stad inför röstmottagare, som förordnas av magistraten eller i stad utan magistrat av valnämnden, samt, i den mån Kungl. Maj:t så bestämmer, å rikets landsbygd inför röstmottagare, som förordnas av länsstyrelsen. Sådan röstning må även ske utom riket å svensk beskickning eller svenskt konsulat, som Kungl. Maj:t bestämmer, därvid beskickningens eller konsulatets chef eller den han i sitt ställe sätter är röstmottagare. Skall val förrättas endast i viss valkrets, må röstning, som nu avses, ske i varje stad inom valkretsen — i vissa fall även i stad utom valkretsen — samt, i den mån Kungl. Maj:t så bestämmer, även å valkretsens landsbygd. Röstmottagning skall äga rum från och med adertonde dagen före valdagen samt inom riket till och med dagen före valdagen och utom riket intill dess avgivna valsedlar skola insändas till överståthållarämbetet, vilket skall ske i så god tid, att valsedlarna kunna beräknas vara ämbetet till handa sist dagen efter valdagen.

Vid röstning inför röstmottagare skall väljaren avlämna röstlängdsutdraget, sedan han å detta inför röstmottagaren tecknat sitt namn. Därjämte skall han lämna uppgift rörande den omständighet, som för honom kan medföra rätt till röstning i denna ordning. Finnes utdraget vara i behörigt skick och föreligger ej anledning antaga, att väljaren är annan än den utdraget avser, samt synes den lämnade uppgiften sannolik, erhåller väljaren av röstmottagaren ett kuvert. Väljaren skall i anvisat enrum eller å avskild plats i röstningslokalen, där hans förehavande ej kan iakttagas, inlägga sin valsedel i kuvertet och tillsluta detta, varefter han överlämnar det till röstmottagaren. Är kuvertet tillslutet och utan annat märke än föreskriven ändamålsbeteckning, inlägger röstmottagaren kuvertet jämte röstlängdsutdraget i ett ytterkuvert, å vilket antecknas orten för avlämnandet samt valkrets och valdistrikt, som väljaren tillhör. I sammanhang härmed antecknas väljarens namn samt nämnda valkrets och valdistrikt å en särskild förteckning. Därefter tillsluter röstmottagaren ytterkuvertet och lägger det i förvar.

Äro äkta makar båda röstberättigade, äger make, som har rätt att rösta före valet, till röstmottagaren avgiva valsedelsförsändelse från den andra maken, under förutsättning att den make, som avlämnar försändelsen, själv därvid röstar. I dylikt fall måste röstlängdsutdrag anskaffas för vardera maken. Vid avlämnandet av valsedelsförsändelsen förfares på motsvarande sätt som då sådan försändelse avlämnas i främmande valdistrikt. Sedan röstmottagaren inlagt innerkuvertet och röstlängdsutdraget i ett särskilt ytterkuvert, antecknas å detta orten för avlämnandet samt valkrets och valdistrikt, som väljaren tillhör, varjämte väljarens namn samt nämnda valkrets och valdistrikt antecknas å förteckningen. Därefter tillsluter röstmottagaren ytterkuvertet och lägger det i förvar.

Antalet ytterkuvert och antalet i förteckningen upptagna väljare antecknas i ett av röstmottagaren fört protokoll. Sedan röstmottagningen avslutats, skola ytterkuverten insändas av röstmottagare inom riket till länsstyrelsen i det län, där röstmottagningen ägt rum, och av röstmottagare utom riket till överståthållarämbetet. Har till röstmottagare inom riket icke avlämnats någon valsedel, skall meddelande härom insändas till länsstyrelsen.

Före den slutliga sammanräkningen av rösterna företages hos länsstyrelsen (överståthållarämbetet) en särskild förrättning, därvid från valförrättare och röstmottagare inkomna ytterkuvert fördelas efter de valkretsar, som väljarna enligt anteckningarna å kuverten tillhöra. Ytterkuvert, som innehålla valkuvert från väljare utom länet, översändas till den länsstyrelse, som skall verkställa sammanräkningen för den valkrets väljarna tillhöra. Finnes beträffande utom länet belägen valkrets, att icke något ytterkuvert inkommit, som angivits innehålla valkuvert från väljare tillhörande den valkretsen, skall meddelande härom översändas till den länsstyrelse, som har att förrätta sammanräkningen för valkretsen.

Vid den slutliga röstsammanräkningen öppnas ytterkuverten, uttagas och granskas valkuverten och röstlängdsutdragen samt tillses, att den som avgivit valkuvert är upptagen såsom röstberättigad i röstlängden för det i röstlängdsutdraget angivna valdistriktet och icke har utövat sin rösträtt vid valförrättningen i detta distrikt. Därefter antecknas i röstlängden vid väljarens namn, att rösträtten utövats, varpå valkuvertet medtages vid sammanräkningen.

Statistiska uppgifter om röstning före valdagen och röstning i främmande valdistrikt vid 1940 års val till riksdagens andra kammare.

Ur statistiska centralbyråns redogörelse för andrakammarvalen år 1940 må här anföras följande.

Antalet röstberättigade personer utgjorde 4 110 720. Av dessa deltog 2 889 137 personer i valen. Antalet utfärdade röstlängdsutdrag utgjorde 56 210. Då antalet personer, som röstade antingen före valdagen eller i främmande valdistrikt, uppgick till 41 318, kommo sålunda endast ungefär tre fjärdedelar av utdragen till användning.

Röstning före valdagen verkställdes enligt de av röstmottagarna förda förteckningarna av 10 519 personer (därav 10 108 män och 411 kvinnor), vilket utgör 2·6 promille av samtliga röstberättigade och 3·6 promille av antalet valdeltagare. Bland de avgivna rösterna hade 318 avgivits genom äkta make, vilket innebär, att 3·1 procent av de före valdagen röstande avlämnade valsedel för äkta make.

Om man fördelar de före valdagen röstande personerna efter de hinder, som uppgivits för valdeltagande å valdagen, visar sig militärtjänst vara det utan jämförelse vanligaste hindret. Av denna anledning uppgåvo sig 9 852 (96·6 procent) vara förhindrade att rösta å valdagen, medan 237 (2·3 procent) föregåvo annat tjänstehinder och 112 (1·1 procent) vistelse utom riket. I här an-

förda uppgifter ingå icke de 318 personer, vilka avgåvo sina röster genom äkta make. Dessa fördelade sig med avseende å den sistnämndes hinder på följande sätt: militärtjänst 239, annat tjänstehinder 68 och vistelse utom riket 11. Flertalet av de före valdagen i valet deltagande personerna avgåvo sina valsedlar på landsbygden, där 7 534 personer eller 71·6 procent röstade. Å svenska beskickningar och konsulat röstade endast 58 personer.

I främmande valdistrikt röstade under valdagen enligt de av valförrättarna förda förteckningarna 30 799 personer, varav 18 233 män och 12 566 kvinnor. Detta innebär, att 7·5 promille av de röstberättigade och 10·7 promille av valdeltagarna begagnade sig av denna möjlighet att delta i valen. Med avseende å de valdistrikt, i vilka valdeltagarna av denna kategori avgåvo sina valsedlar, fördelade de röstande sig med 16 595 på landsbygden och 14 204 på städerna.

I fråga om kassering av valsedlar må först anmärkas, att en särställning intages av de valkuvert, som avgivits före valdagen eller i främmande valdistrikt. Föreligga brister beträffande föreskrivna formaliteter med röstlängdsutdrag och ytterkuvert, läggas dessa valkuvert obrutna åsido, och de som avlämnat kuverten inräknas icke bland valdeltagarna. Antalet valkuvert, som sålunda obrutna lades åsido, utgjorde 392. Frånsett dessa obrutna valkuvert uppgick antalet kasserade valkuvert och valsedlar för valet i dess helhet till 15 367 eller 5·3 promille av samtliga; vid 1936 års andrakammarval 8 023 eller 2·8 promille av samtliga.

Före valdagen och i främmande valdistrikt avgivna valsedlar hava i hög grad bidragit till den ökade kassationen vid 1940 års val och utgjorde 2 949 eller 19·2 procent av samtliga ogillade valkuvert och valsedlar. Antalet kasserade valkuvert och valsedlar, avgivna före valdagen och i främmande valdistrikt, 2 949, utgjorde 7·1 procent av antalet sålunda avgivna valkuvert och valsedlar.

Den vanligast förekommande orsaken till att före valdagen och i främmande valdistrikt avgivna valsedlar kasserades var att valsedlarna saknade giltigt namn. Av samtliga vid valet avgivna valsedlar kasserades av denna anledning 3 062 valsedlar, varav icke mindre än 2 182 utgjordes av sådana, som avgivits före valdagen och i främmande valdistrikt. Väljarna hava synbarligen i dessa fall använt valsedlar från de valkretsar, inom vilka de röstat.

Kassationsprocenten är i fråga om valsedlar, avgivna före valdagen och i främmande valdistrikt, ojämförligt mycket högre än beträffande röster, avgivna på annat sätt, i det att 3 341 (392 före och 2 949 efter kuvertens öppnande) eller 8·1 procent av samtliga ogillades mot endast 0·4 procent av i vanlig ordning avgivna röster.

De före valdagen och i främmande valdistrikt avgivna godkända valsedlarna utgjorde inalles 37 894.

Summan av antalet godkända valsedlar, antalet valkuvert utan godkänt innehåll och antalet obrutna valkuvert, avgivna före valdagen och i främmande valdistrikt, skulle rätteligen överensstämma med antalet i de av röstmottagarna och valförrättarna förda förteckningarna upptagna personer, som

röstat före valdagen och i främmande valdistrikt. Den förstnämnda siffran utgör emellertid 41 235 och understiger det nämnda antalet personer med 83. Till den bristande överensställningen bidraga flera samverkande faktorer. De flesta misstagen torde hava begåtts med de av personer från främmande valdistrikt avgivna valkuverten och tillgått så, att dessa brutits vid den preliminära röstsammanräkningen och deras innehåll hopblandats med övriga valsedlar. I en del fall hava de röstande icke blivit uppförda i förteckningarna. I synnerhet i fråga om valdistrikt med samma eller liknande namn hava vid översändandet till de röstsammanräkande myndigheterna felsorteringar förekommit, varigenom det inträffat, att valkuvert icke anlänt till den rätta bestämmelseorten till dagen för röstsammanräkningen och sålunda icke kunnat medtagas vid denna.

Vid den preliminära röstfördelningen kunde icke medräknas röster, avgivna före valdagen och i främmande valdistrikt. Trots att antalet personer, som begagnade sig av nämnda sätt att delta i valet, översteg 40 000, rön te mandatfördelningen ej någon inverkan härav. I fråga om röstsiffrorna föreligga däremot en del skiljaktigheter mellan den preliminära och den definitiva röstsammanräkningen, vilka i främsta rummet äro att hänföra till före valdagen och i främmande valdistrikt avgivna röster.

Åtgärder för underlättande av deltagandet i kommunala val.

Med anledning av vissa motioner vid 1941 års riksdag uttalade konstitutionsutskottet (utlåtande nr 10), att sedan de till underlättande av deltagandet i andrakammarvalen vidtagna ändringarna i lagen om val till riksdagen prövats vid 1940 års andrakammarval och i stort sett befunnits ändamålsenliga, tidpunkten syntes vara inne för att spörsmålet om underlättat deltagande på liknande sätt även i kommunala val gjordes till föremål för ytterligare utredning, vilket riksdagen redan tidigare förutsatt. Under framhållande att skiljaktiga regler för röstningen vid olika slag av allmänna val innebure en påtaglig olägenhet, hemställde utskottet, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om förnyad utredning av frågan, huruvida och i vad mån deltagandet i kommunala val kunde underlättas på liknande sätt som beträffande andrakammarvalen, samt om framläggande för riksdagen av det förslag, vartill utredningen kunde föranleda. Denna utskottets hemställan bifölls av riksdagen.

Sedan chefen för socialdepartementet tillkallat sakkunniga för verkställande av den begärda utredningen, avlämnade dessa den 20 oktober 1941 betänkande (statens off. utredn. 1941: 28) med förslag angående underlättande av deltagandet i kommunala val.

I betänkandet anförde de sakkunniga — efter en redogörelse för vissa olägenheter, som skulle uppkomma, om röstning i främmande valdistrikt och röstning före valdagen medgäves vid kommunalval i samma ordning som vid andrakammarval — bland annat följande:

De vid val till andra kammaren gällande instituten röstning i främmande valdistrikt och röstning före valdagen måste anses invecklade, och deras tillämpning medför ett avsevärt arbete för valförrättare och myndigheter, som hava att taga befattning med valen. Att vid dessa förhållanden för kommunalvalens vidkommande införa bestämmelser, varigenom valproceduren skulle bliva ännu mera omständlig och medföra ytterligare arbete för myndigheterna, bör enligt de sakkunnigas uppfattning icke ske. Ehuru det med hänsyn till såväl väljare som valförrättare och övriga, som hava att syssla med val, måste anses i hög grad önskvärt, att samma röstningsmetoder tillämpas vid andrakammarval och kommunalval, föreligga dock, såsom av det förut anförda torde framgå, mycket starka skäl mot att vid kommunala val tillåta röstning i främmande valdistrikt och röstning före valdagen i den ordning, som gäller för andrakammarvalen.

De sakkunniga föreslogo i stället beträffande de kommunala valen, att röstning före valdagen i samma omfattning som vid andrakammarvalen skulle få ske inom riket å fast postanstalt och utom riket å svensk beskickning eller svenskt konsulat, som Kungl. Maj:t bestämde, samt att personer, som å valdagen icke vistades inom sitt eget valdistrikt, skulle beredas möjlighet att å valdagen rösta å fast postanstalt utom valdistriktet. Vidare uttalade de sakkunniga, att de undersökt, huruvida de föreslagna röstningsmetoderna skulle kunna tillämpas även vid val till andra kammaren, samt att de därvid funnit, att detta kunde ske.

Sedan åtskilliga myndigheter och organisationer avgivit yttranden över de sakkunnigas förslag, framlade Kungl. Maj:t vid 1942 års riksdag proposition (nr 98) med förslag till lag om ändring i vissa delar av kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253) m. m., vilket förslag i huvudsakliga delar överensstämde med sakkunnigförslaget. I propositionen yttrade chefen för socialdepartementet, att sedan det nya systemet tillämpats vid 1942 års kommunalval borde med ledning av därvid vunna erfarenheter frågan om införandet av samma system vid val till riksdagens andra kammare övervägas.

Konstitutionsutskottet uttalade i sitt utlåtande (nr 5) över propositionen, att utskottet ansåge sig böra tillstyrka den föreslagna anordningen, då denna enligt utskottets mening också borde kunna göras tillämplig å andrakammarvalen.

Riksdagen biföll propositionen, varefter Kungl. Maj:t den 17 april 1942 utfärdade bland annat lag om ändring i vissa delar av kommunala vallagen (svensk författningssamling nr 177), innefattande bestämmelser om det nya röstningssättet.

Gällande bestämmelser om röstning å postanstalt, beskickning och konsulat vid kommunalval.

Enligt de för kommunalval numera gällande bestämmelserna må den som på grund av vistelse å annan ort inom riket är förhindrad att utöva sin rösträtt vid valförrättning för det valdistrikt, där han är uppförd i röstlängden, å valdagen avlämna valsedel, avseende valet i valkretsen dit nämnda distrikt hör, å fast postanstalt.

Vidare må dels den som med skäl kan antagas komma att å valdagen vistas utom riket och dels den som utövar militärtjänst eller tillhör besättning eller annan personal å fartyg eller personalen vid statens järnvägar eller vid enskilt järnvägsföretag eller vid post-, tull- eller lotsverket, om det med skäl kan antagas, att han till följd av tjänstens utövning icke kan utöva sin rösträtt å valdagen, före valdagen avlämna valsedel, avseende valet i den valkrets där han är upptagen i röstlängd, inom riket å fast postanstalt samt utom riket å svensk beskickning eller svenskt konsulat, som Kungl. Maj:t bestämmer.

Väljare, som avlämnar valsedel å postanstalt, beskickning eller konsulat, skall innehava särskilt utdrag ur röstlängden i det valdistrikt han tillhör, utvisande att han där är upptagen såsom röstberättigad vid det val, varom är fråga, dagen för valet samt den myndighet, som skall verkställa sammanräkning av de vid valet avgivna rösterna. Röstlängdsutdrag utfärdas på landet av valnämndens ordförande och i stad av den magistraten eller, där sådan icke finnes, valnämnden därtill förordnar. Utdraget tecknas å ett särskilt ytterkuvert.¹

Röstmottagare är inom riket den postfunktionär, som enligt av generalpoststyrelsen meddelade föreskrifter därtill utses, samt utom riket beskickningens eller konsulatets chef eller den han i sitt ställe sätter. Röstmottagning skall äga rum från och med adertonde dagen före valdagen samt inom riket till och med valdagen och utom riket intill dess avgivna valsedlar skola insändas till överståthållarämbetet, vilket skall ske i så god tid, att valsedlarna kunna beräknas vara ämbetet till handa sist dagen efter valdagen. Å postanstalt skall röstmottagning äga rum under den tid postanstalten hålles öppen för allmänheten, å valdag dock minst en timme.

Vid röstningen skall väljaren personligen inställa sig hos röstmottagaren samt avlämna det med röstlängdsutdrag försedda ytterkuvertet, sedan han å detta inför röstmottagaren tecknat sitt namn. Sker röstningen före valdagen, skall väljaren å kuvertet teckna uppgift rörande den omständighet, som för honom kan medföra rätt till sådan röstning. Finnes utdraget vara i behörig ordning och föreligger ej anledning antaga, att väljaren är annan än den utdraget avser, samt synes, där röstningen sker före valdagen, den å kuvertet tecknade uppgiften sannolik, erhåller väljaren av röstmottagaren ett valkuvert, försett med valbeteckning för det val utdraget avser.

Väljaren skall därpå å plats i röstningslokalen, där hans förhävande ej må av någon kunna iakttagas, eller i anvisat enrum inlägga sin valsedel i valkuvertet och tillsluta detsamma, varefter han överlämnar det till röstmottagaren. Är valkuvertet tillslutet och utan annat märke än föreskriven ändamålsbeteckning, inlägger röstmottagaren i väljarens närvaro valkuvertet i det med röstlängdsutdrag försedda ytterkuvertet samt antecknar därå orten och dagen för avlämnandet. I sammanhang härmed antecknas väljarens namn samt den myndighet, som skall verkställa röstsammanräkningen, å en särskild förteckning. Därefter tillsluter röstmottagaren ytterkuvertet.

¹ Se kungörelsen den 17 april 1942 (nr 181) om formulär till valkuvert m. m. för kommunalval.

Äro äkta makar båda röstberättigade vid samma val, äger make, vilken röstar i nu angiven ordning, avgiva valsedel, avseende nämnda val, jämväl för andra maken. För sådant fall skall den sistnämnda maken anordna valsedelsförsändelse samt anskaffa särskilt röstlängdsutdrag för sig. Den make, som vill avgiva valsedel för andra maken, avlämnar valsedelsförsändelsen och det ytterkuvert, å vilket röstlängdsutdraget för den andra maken tecknats, till röstmottagaren. Är röstlängdsutdraget i behörig ordning samt försändelsens ytterkuvert av föreskriven beskaffenhet och tillslutet, inlägger röstmottagaren i avlämnarens närvaro försändelsen i ytterkuvertet samt antecknar därå orten och dagen för avlämnandet. I sammanhang härmed antecknas väljarens namn samt den röstsammanräknande myndigheten å den förut omförmälda förteckningen, varefter röstmottagaren tillsluter ytterkuvertet.

Ytterkuvert, vari valkuvert eller valsedelsförsändelse inlagts, översändes av röstmottagare inom riket till den myndighet, som skall verkställa röstsammanräkningen, samt av röstmottagare utom riket till överståthållarämbetet, som därefter vidarebefordrar detsamma till den myndighet, som skall verkställa röstsammanräkningen.

Vid röstsammanräkningen, som ej må påbörjas förrän å åttonde dagen efter valdagen, granskas inkomna ytterkuvert och därå tecknade röstlängdsutdrag, därvid tillses bland annat, att väljaren är upptagen i röstlängden såsom röstberättigad och icke har utövat sin rösträtt vid valförrättningen. Därefter brytas ytterkuverten samt uttagas och granskas valkuvert och valsedelsförsändelser, varjämte de sistnämndas ytterkuvert brytas samt deras innerkuvert uttagas och granskas. Valkuvert och innerkuvert nedläggas därpå i en urna, i sammanhang varmed i röstlängden vid väljarens namn antecknas, att rösträtten utövats, varpå kuverten medtagas vid röstsammanräkningen.

Statistiska uppgifter angående röstning inför röstmottagare vid 1942 års kommunalval.

Statistiska centralbyrån har i sin redogörelse för 1942 års kommunalval lämnat bland annat följande uppgifter.

Landstingsmannavalen.

Antalet personer, som voro röstberättigade vid landstingsmannavalen, utgjorde 3 477 914. Av dessa deltog 2 296 946 personer i valen. Röstlängdsutdrag för deltagande i dessa val utfärdades för 41 985 personer eller 12·1 promille av de röstberättigade. Inför röstmottagare röstade 27 570 personer, vilket innebär, att ungefär två tredjedelar av de utfärdade röstlängdsutdragen kommo till användning. I nämnda antal ingå ej personer, som avgivit valkuvert, vilka av en eller annan anledning obrutna lagts åsido vid röstsammanräkningarna (462 stycken).

Satta i relation till antalet röstberättigade utgjorde de inför röstmottagare röstande 7·9 promille och i förhållande till antalet valdeltagare 12·0 promille.

Det var framför allt stadsbefolkningen, som begagnade sig av den nya röstningsmetoden; i städerna röstade nämligen 12·5 promille av de röstberättigade och 18·7 promille av valdeltagarna inför röstmottagare mot respektive 6·4 och 9·8 promille på landsbygden. Enligt en beträffande vissa landstingsområden verkställd undersökning var det framför allt de yngre åldersgrupperna, som röstade på detta sätt. I synnerhet bland männen voro dessa åldersgrupper starkt representerade, vilket till öfvervägande del torde hava berott på militärinkallelser.

Av de inför röstmottagare avgivna valsedlarna godkändes 27 305. På mandatfördelningen invercade dessa valsedlar i ett flertal valkretsar.

Hela antalet valkuvert utan giltig valsedel uppgick vid landstingsmannavalen till 7 284 eller 3·2 promille av samtliga avgivna valsedlar. Av dessa hade 265 avgivits inför röstmottagare, vilket motsvarar 9·6 promille av de sålunda avgivna valsedlarna. Den vanligaste kassationsanledningen beträffande de inför röstmottagare avgivna valsedlarna var att dessa saknade giltigt namn; 96 valsedlar förklarades ogiltiga av denna anledning. Väljarna hade synbarligen i dessa fall använt valsedlar från de valkretsar, inom vilka de röstat.

En särställning i kassationshänseende intogo de 462 valsedlar, vilka avgivits inför röstmottagare och som kasserades utan att ytterkuverten eller valkuverten blivit brutna. Om dessa fall lämnas detaljerade uppgifter i nedanstående sammanställning.

Väljaren hade röstat vid valförrättningen enligt inprickning i röstlängden	35
» var ej behörig rösta före valdagen	36
» var ej upptagen såsom röstberättigad i röstlängd för uppgivet valdistrikt	8
Ytterkuvertet var ej av föreskriven beskaffenhet	11
» var ej undertecknat av utfärdaren	6
» var ej undertecknat av väljaren	15
» var ej tillslutet	6
» saknade valkuvert	38
» innehöll mer än ett valkuvert	10
» innehöll valsedelsförsändelse för äkta make men saknade ytterkuvert för dylik försändelse	46
» innehöll valsedelsförsändelse för äkta make men saknade förklaring eller bevittning	43
» saknade poststämpel eller röstmottagares underskrift eller signatur	31
» var ej avlämnat till röstmottagare i föreskriven ordning	14
Valkuvertet var ej av föreskriven beskaffenhet	96
» var märkt	6
» var ej tillslutet	25
Övriga anledningar eller utan uppgift om anledning	36
Summa	462

Kassationsprocenten är i fråga om valsedlar avgivna inför röstmottagare högre än beträffande röster avgivna vid valförrättningarna, i det att 727 (462 före och 265 efter kuvertens öppnande) eller 2·6 procent av samtliga ogillades mot endast 0·3 procent av i vallokaler avgivna röster.

Stadsfullmäktigvalen.

Vid stadsfullmäktigvalen utgjorde antalet röstberättigade personer 1 759 088 och antalet valdeltagare 1 196 909. Röstlängdsutdrag gällande för stadsfullmäktigval utfärdades för 27 941 personer, motsvarande 15·9 promille av de röstberättigade. Vid stadsfullmäktigvalen avlämnade 20 467 personer sina valsedlar inför röstmottagare, därav 9 430 i de sex städer, som ej deltaga i landsting. Detta innebär, att nära tre fjärdedelar av de utfärdade röstlängdsutdragen kommo till användning. I förhållande till antalet röstberättigade röstade 11·6 promille på detta sätt; jämfört med hela antalet valdeltagare blir relativtalet 17·1 promille. Det är att märka, att häri ej inräknats personer, som avgivit valkuvert, vilka obrutna lagts åsido vid röstsammanräkningarna.

Hela antalet valkuvert utan giltig valsedel utgjorde vid stadsfullmäktigvalen 6 718. Av de personer, som röstade inför röstmottagare, fingo 311 sina valsedlar kasserade, vilket innebär ett kassationstal av 1·5 procent mot 0·5 procent av de vid valförrättningarna avgivna valsedlarna.

Kommunal- och municipalfullmäktigvalen.

Antalet röstberättigade personer utgjorde vid kommunalfullmäktigvalen 2 403 080 och vid municipalfullmäktigvalen 195 005. Av dessa deltog i de förra valen 1 533 138 och vid de senare valen 87 036 personer. För kommunalfullmäktigvalen utfärdades 24 845 röstlängdsutdrag, och 14 562 personer röstade inför röstmottagare, vilket innebär, att 9·5 promille av samtliga valdeltagare avgåvo sina röster i denna ordning. Antalet utfärdade röstlängdsutdrag, gällande för municipalfullmäktigval, uppgick till 1 869. Inalles avgåvo 869 personer eller 10·0 promille av samtliga deltagare i dessa val sina röster inför röstmottagare.

Kyrkofullmäktigvalen.

Antalet vid kyrkofullmäktigvalen röstberättigade personer utgjorde 3 594 440 och antalet i valen deltagande personer 613 048. Sammanlagt utfärdades 6 608 röstlängdsutdrag för nämnda val. Vid dessa röstade dock endast 2 190 personer inför röstmottagare, d. v. s. 3·6 promille av samtliga deltagare i valen.

Enligt förenämnda uppgifter avgåvos således vid 1942 års kommunalval sammanlagt 65 658 röster inför röstmottagare, däri dock ej inräknade de valkuvert, vilka obrutna lagts åsido vid röstsammanräkningarna. Å beskickningar och konsulat avgåvos endast 49 röster.

Av de röster, som vid valen av landstingsmän, kommunalfullmäktige och stadsfullmäktige avgåvos å postanstalter, avlämnades enligt uppgift från generalpoststyrelsen i runt tal 11 000 före valdagen och 51 000 å valdagen.

Beträffande *stadsfullmäktigvalet i Stockholm* år 1942 hava följande uppgifter inhämtats från Stockholms stads statistiska kontor.

Antalet röstberättigade vid detta val utgjorde 442 968 och antalet röstande

308 016. Antalet ansökningar om röstlängdsutdrag uppgick till 6 731, varav 3 957 från män och 2 774 från kvinnor. 6 447 ansökningar beviljades och 284 avsgos. De vanligaste hindren för utfärdande av begärt röstlängdsutdrag voro att ansökningen ej, såsom är föreskrivet, var bevitnad (167) eller att sökanden ej fanns upptagen i röstlängden (55).

Inför röstmottagare röstade 4 854 personer, därav 39 på beskickningar och konsulat. Av de inför röstmottagare avgivna valsedlarna godkändes 4 738 och ogillades 116 (därav 49 utan att ytterkuvert eller valkuvert öppnats och 67 efter valkuvertens öppnande). De ogillade valsedlarna utgjorde 2.4 procent av samtliga inför röstmottagare avgivna valsedlar. Den vanligaste anledningen till ogillande utan att ytterkuvert eller valkuvert öppnats var att vederbörliga valkuvert saknats eller varit felaktiga (13) samt att vid röstning före valdagen uppgift om hinder för röstning på valdagen saknats (11), därnäst att väljaren, enligt anteckning i röstlängden, utövat sin rösträtt vid själva valförrättningen (10).

3 983 personer (1 942 män och 2 041 kvinnor) röstade inför röstmottagare på valdagen. Före valdagen röstade 813 personer (747 män och 66 kvinnor). Härtill komma dels de 49 personer, vilkas valsedlar ogillades utan att ytterkuvert eller valkuvert öppnats, och dels 9 personer, beträffande vilka uppgifter saknas. Den dominerande anledningen till röstning före valdagen var militärtjänst (697). Antalet personer, som röstade inför röstmottagare, var relativt talrikast i de yngsta åldrarna.

Erfarenheter av den nya röstningsmetodens tillämpning vid 1942 års kommunalval.

Den 20 januari 1943 hemställde chefen för justitiedepartementet, att vissa myndigheter och organisationer måtte meddela sin uppfattning om ändamålsenligheten av de för kommunalval införda bestämmelserna om röstning å postanstalt samt huruvida det ansåges lämpligt att införa motsvarande regler i lagen om val till riksdagen.

Med anledning härav avgåvos yttranden av generalpoststyrelsen, statistiska centralbyrån, överståthållarämbetet efter hörande av Stockholms magistrat, länsstyrelserna i samtliga län efter hörande av vissa magistrater och valnämnder, svenska landstingsförbundet, svenska stadsförbundet, svenska landskommunernas förbund, högerns riksorganisation, bondeförbundets riksorganisation, folkpartiets huvudbyrå och socialdemokratiska partistyrelsen.

Nästan samtliga av dessa myndigheter och organisationer hava förklarat, att bestämmelserna om röstning å postanstalt vid 1942 års kommunalval visat sig vara ändamålsenliga samt att det nya systemet fungerat i stort sett tillfredsställande, och det har från flera håll framhållits, att metoden visat sig vara synnerligen lämplig. Systemet har allmänt ansetts lämpligare än och enligt flera yttranden betydligt överlägset det vid 1940 års val till andra kammaren tillämpade systemet med röstning inför särskilt förordnade röstmottagare och vid valförrättningar i främmande valdistrikt.

I en del yttranden har särskilt framhållits, att det vid kommunala val tillämpade förfaringssättet innebure en förbättring för dem som önskade rösta före valdagen, därigenom att röstmottagarna i detta fall vore betydligt flera och röstningen således kunde ske på ett större antal platser än vad fallet var vid 1940 års val. Å andra sidan har påpekats, att det nya systemet innebure en försämring för dem som ville på valdagen rösta å annan ort än hemorten, i det att dessa icke hade möjlighet att såsom vid 1940 års val avlämna sina valsedlar under hela den tid valförrättningar påginge.

Från några håll har gjorts gällande, att antalet kasserade valsedlar borde bli mindre vid röstning å postanstalt å valdagen än vid röstning inför valförrättare i främmande valdistrikt. *Statistiska centralbyrån* har härvidlag framhållit, att den huvudsakligaste anledningen till att ett mycket stort antal av de valsedlar, som vid 1940 års val avlämnades vid valförrättningar i främmande valdistrikt, kasserades var att väljarna från andra orter i stor utsträckning använde de valsedlar, som tillhandahölles utanför vallokaler där de röstade, varigenom valsedlarna, i de fall då väljarna tillhörde annan valkrets, komme att sakna giltigt namn och till följd därav måste kasseras.

De hörda myndigheterna och organisationerna hava så gott som undantagslöst förordat, att i lagen om val till riksdagen måtte vidtagas sådana ändringar, att röstning å postanstalt kunde ske även vid val till andra kamraren.

Socialdemokratiska partistyrelsen har uttalat, att en granskning av de vid 1942 års val vunna erfarenheterna synts styrelsen närmast giva anledning till önskemålet, att röstavlämning före valdagen borde få ske såväl å postanstalterna som hos särskilt förordnade röstmottagare samt att möjlighet bereddades dem som ville å valdagen rösta på främmande ort att rösta antingen å postanstalt eller i vallokalen på orten. Vid ett bedömande av frågan huruvida de för andrakammarval gällande bestämmelserna borde förändras till överensstämmelse med kommunala vallagen, har det emellertid synts partistyrelsen tveksamt, om en sådan förändring komme att innebära någon fördel för majoriteten av de väljare, som vore beroende av dessa bestämmelser. Å andra sidan vore givetvis olägenheterna av att bibehålla olika regler för andrakammarval och kommunala val så stora, att likhet borde eftersträvas.

Partistyrelsen har vidare framhållit, att såväl de i remissen berörda angelägenheterna som många andra frågor, som reglerades av vallagarna, säkerligen skulle erhålla en mera tillfredsställande lösning vid en allmän översyn av dessa lagar. Flera av de bestämmelser, som lagarna innehölle, vore antikverade och mogna att ersättas med regler anpassade efter tidens krav. Partistyrelsen vore förvissad om att en fördomsfri prövning av vallagarnas innehåll skulle medföra avsevärda förenklingar, vilka skulle bidra till att hela förfarandet vid allmänna val gjordes lättare och billigare såväl för allmänheten som för de politiska partierna och staten.

Vad angår de särskilda föreskrifterna om röstning å postanstalt hava vissa frågor berörts i olika yttranden.

Statistiska centralbyrån har framhållit, att valdeltagandet skulle kunna ytterligare underlättas, om röstning kunde tillåtas även dagen före valdagen för alla, som ej hade tillfälle att delta i valet i det egna valdistriktet.

I fråga om de postanstalter, där röstmottagning skall äga rum, har *generalpoststyrelsen* uttalat, att röstmottagning icke lämpligen borde få ske å varje fast postanstalt utan endast å postkontor, postexpeditioner och poststationer. Till de fasta postanstalterna hänfördes emellertid även brevsamlingsställena, vilka förekomme i vissa större städer, där det dessutom finnes flera andra postanstalter. Brevsamlingsställena vore icke inrättade på sådant sätt, att de kunde anses lämpliga som röstavlämningslokaler.

Beträffande den i såväl kommunala vallagen som lagen om val till riksdagen förekommande bestämmelsen, att den som vill rösta annorledes än vid valförrättning i hemorten skall innehava utdrag ur röstlängden, utvisande att han är röstberättigad vid det val, i vilket han vill delta, har *socialdemokratiska partistyrelsen* anfört, att en tillfredsställande lösning av frågan om väljares rätt att rösta på annan ort icke syntes kunna vinnas med mindre än att röstlängdsutdraget slopades såsom villkor för deltagandet i valet, oavsett om valet förlades till röstmottagare respektive valnämnder eller valet skedde å postanstalterna. Avgivande av röster på postanstalt syntes partistyrelsen enklast kunna ske enligt den metod, som styrelsen föreslagit i yttrande över 1941 års sakkunnigbetänkande, i vilket yttrande föreslogs följande förfaringssätt:

Väljaren skulle för röstmottagaren uppgiva namn och hemvist samt det val, i vilket han önskade delta, och i fall där röstning skedde före valdagen den anledning, som kunde medföra rätt till sådan röstning. Sedan väljaren därpå inlagt sin valsegel i ett valkuvert och överlämnat detta till röstmottagaren, skulle denne inlägga kuvertet i ett ytterkuvert, å vilket, i enlighet med väljarens uppgifter, skulle antecknas valet, valkrets och valdistrikt, som väljaren tillhörde, hemvist inom valdistriktet och den sammanräknande myndigheten. Väljaren skulle därefter i närvaro av röstmottagaren egenhändigt skriva sitt fullständiga namn på ytterkuvertet. Vid röstning genom äkta make skulle den av makarna, som avlämnade valsegelsföresändelsen, å ytterkuvertet i röstmottagarens närvaro anteckna sitt eget namn.

I ett yttrande har ifrågasatts, huruvida det kunde anses erforderligt att bibehålla den nu gällande bestämmelsen, att skriftlig ansökan om röstlängdsutdrag skall vara bevitnad av minst en person.

Ett flertal av de hörda myndigheterna och organisationerna hava framställt anmärkningar beträffande postanstalternas öppethållande vid 1942 års kommunalval. Enligt bestämmelse i kommunala vallagen skall, såsom förut nämnts, röstmottagning å postanstalt äga rum under den tid postanstalten är öppen för allmänheten, å valdag dock minst en timme. I en del yttranden har påpekats, att postanstalter å valdagar icke hållits öppna för röstmottagning annat än under den sålunda stadgade minimitiden samt att denna tid i många fall visat sig vara för kort. Det har på grund

därav föreslagits, att postanstalterna å valdagar, särskilt den dag då val av landstingsmän, kommunalfullmäktige och stadsfullmäktige äga rum, borde hållas öppna under längre tid än minimitiden samt att röstning å postanstalt borde få ske såväl på förmiddagen som på eftermiddagen.

I de flesta av de yttranden, vari denna fråga berörts, har föreslagits, att minimitiden skulle bestämmas till två timmar, varav en timme på förmiddagen och en timme på eftermiddagen. Från några håll har förordats ännu längre tid för öppethållandet, och i ett yttrande har ifrågasatts, att postanstalterna å valdagar skulle hållas öppna under samma tid, som valförrättning i orten påginge. Det har även, med hänsyn till att svårighet kunde föreligga för väljare att erhålla kännedom om den tid, då röstmottagning äger rum, föreslagits, att om möjligt samtliga postanstalter å valdagar skulle hållas öppna samma tid.

I fråga om postanstalternas öppethållande har *generalpoststyrelsen* yttrat följande:

I enlighet med 1942 års riksdags konstitutionsutskotts uttalande anmodade generalpoststyrelsen postanstalternas föreståndare att genom hänvändelse till vederbörande kommunala myndigheter eller andra, vilka kunde förutsättas äga kännedom om förhållanden av betydelse för frågans bedömande, göra sig underrättade om huruvida någon större tillströmning av röstande kunde väntas till postanstalten (från militärförläggning, arbetslag e. d.) samt att, om så befunnos erforderligt, utsträcka tiden för postanstaltens öppethållande. Dessa föreskrifter utformades med tanke på att frekvensen av röstande kunde väntas bli synnerligen olika på postanstalterna och med hänsyn till att postanstalternas öppethållande en söndag icke borde utsträckas utöver den vanliga tiden i andra fall, än då ett verkligt behov därav föreläge. En generell föreskrift om utsträckt öppethållande ansågs därför ej lämplig.

Å valsöndagen 1942 höllos ett flertal postanstalter öppna under extra tid för röstmottagning. I regel förlades denna tid i direkt anslutning till postanstaltens ordinarie öppethållningstid. Å söndag är postanstalternas öppethållande i regel förlagt till förmiddagarna. Från olika postmyndigheter har nu vitsordats, att det föreligger ett behov av att postanstalter å vissa orter hållas öppna för röstmottagning även på valdagens eftermiddag. Uttalanden i denna riktning hava också förekommit i pressen. Vidare har i motioner till årets riksdag föreslagits, att postanstalt på ordinarie valdag skall hållas öppen minst två timmar. Behovet av utsträckt tid för röstning har dock framträtt allenast i vissa städer och andra större orter. För den egentliga landsbygden, d. v. s. vid det stora flertalet postanstalter, har en timmes öppethållande visat sig fullt tillräckligt, enär tillströmningen av röstande här varit synnerligen obetydlig. Vid postkontoren och postexpeditionerna, tillhoppa 434 stycken, avlämnades vid samtliga val under år 1942 omkring 41 000 röster, medan vid poststationerna, tillhoppa 3 775 stycken, vilka till största delen äro belägna å landsbygden, avlämnades endast cirka 23 000 röster. Vid 1 275 poststationer förekom över huvud taget icke någon röstavlämning.

Med hänsyn härtill vill generalpoststyrelsen för sin del icke förorda en så långt gående åtgärd, som ifrågasatts i nämnda motioner. De nu rådande speciella förhållandena med omfattande inkallelser till militärtjänst och andra beredskapsåtgärder medföra givetvis ett större behov av möjligheten till röstning å postanstalt än under normala lider. Föreskrifter om extra öppet-

hållande av samtliga postanstalter synas därför icke lämpligen böra intagas i en författning av lags natur. Styrelsen finner för sin del ändamålsenligast, att öppethållandet i lagen fortfarande anges till minst en timme och att behovet av längre öppethållande prövas lokalt vid varje särskilt valtillfälle. Generalpoststyrelsen har för avsikt att i sådant fall lämna postanstalterna sådana direktiv, att allmänhetens behov av att avlämna sina röster på postanstalt måste tillgodose i största möjliga utsträckning. Att tillgodose *varje* enskilt behov torde dock vara omöjligt. I flera tidningsuttalanden har framhållits, att postanstalterna borde hållas öppna på sådana tider, att även en person, som exempelvis på valdagen avreser från sin bostadsort med ett tidigt morgontåg och anländer till sin bestämmelseort först på kvällen, kunde hava möjlighet att avlämna sin röst på en postanstalt. Dylika fall synas icke vara så talrikt förekommande, att de böra tillmätas någon avgörande betydelse vid frågans bedömning. Hänsyn synes också böra tagas till att röstning må ske å vilken postanstalt som helst, sålunda också vid uppehåll under vägen. De nuvarande lagbestämmelserna, kompletterade med av generalpoststyrelsen utfärdade föreskrifter om extra öppethållande å valdags eftermiddag av de postanstalter, där behov därav föreligger, synas enligt generalpoststyrelsens mening ägnade att på ett tillfredsställande sätt tillgodose de legitima behoven av röstning å postanstalt.

Beträffande själva röstningsförfarandet har *generalpoststyrelsen* framhållit, att väljaren måste två gånger hänvända sig till röstmottagaren, nämligen först för att mot avlämnande av röstlängdsutdraget erhålla ett valkuvert och därefter — sedan valsedeln på avskild plats inlagts i valkuvertet — för att avlämna valkuvertet och närvara, då röstmottagaren nedlägger detta i det med röstlängdsutdrag försedda ytterkuvertet. Detta förfaringsätt har styrelsen ansett medföra vissa olägenheter. För väljaren vore det tidsödande, särskilt då tillströmningen av posttrafikanter och väljare vore så livlig, att köbildning uppstode och väljaren därför måste ställa sig i kö två gånger för att avlämna sin röst. I åtskilliga fall hade det förekommit, att väljaren vägrat att lämna sin plats i kön, sedan han avlämnat sitt röstlängdsutdrag, och i stället nedlagt sin valsedel i valkuvertet inför röstmottagaren. De olägenheter, som följde med det nuvarande systemet, skulle emellertid enligt styrelsens uppfattning kunna undanröjas, och styrelsen har i detta hänseende åberopat vad styrelsen anfört i yttrande över 1941 års sakkunnigbetänkande. I berörda yttrande anfördes i denna fråga följande:

Poststationernas lokalförhållanden äro icke alltid sådana, att vid röstning där valhemligheten kan anses fullständigt skyddad. Generalpoststyrelsen vill på grund härav ifrågasätta, huruvida icke den väljande skulle kunna inlägga valsedeln i innerkuvert, innan han infinner sig å postanstalt för att rösta. Så sker ju för närvarande, då äkta make avger röstsedel för andra maken. Innerkuvertet borde i så fall tillställas den röstberättigade tillsammans med röstlängdsutdraget. Den väljande skulle givetvis dock hava rätt att, om han så önskade, inlägga röstsedeln i valkuvertet på postanstalten, som även torde böra tillhandahålla valkuvert för den händelse sådant blivit förstört eller gått förlorat. — — — Genom de sålunda föreslagna ändringarna skulle, förutom en ej oväsentlig arbetslättning för röstmottagaren, vinnas, att den röstande endast en gång behövde hänvända sig till denne, vilket skulle väsentligt underlätta valproceduren och minska risken för stockningar och köbildning.

Generalpoststyrelsen har nu ifrågasatt, att detta förslag upptages till förnyad prövning, samt därom vidare anfört:

Vid förslagets genomförande kunde det måhända vara lämpligt, att för poströstningen tillhandahölles innerkuvert av annan typ än den, som användas vid vanlig valförrättning. Lämpligast vore att valedelsförsändelsen i dess helhet vore iordningställd av den röstande — liksom fallet är beträffande valedelsförsändelse från äkta make — innan den framlämnades till röstmottagaren. Denne skulle då endast hava att granska det å yterkuvertet befintliga röstlängdsutdraget och anmoda den röstande att teckna sitt namn å därför avsedd plats samt därefter behandla valedelsförsändelsen enligt nu gällande föreskrifter. Generalpoststyrelsen har emellertid intet bestämt yrkande i detta avseende. Styrelsen vill dock framhålla, att det icke är möjligt för postfunktionärerna att med nuvarande system strängt upprätthålla kravet på ett effektivt skydd för valhemligheten.

I olika yttranden har påpekats, att vid 1942 års kommunalval vissa felaktigheter blivit begångna vid utfärdande av röstlängdsutdrag och i samband med röstning inför röstmottagare samt att dessa felaktigheter i en del fall föranlett, att röstning icke kunnat ske eller att avgivna valedlar blivit kasserade. Det har emellertid framhållits, att sådana felaktigheter kunde antagas avsevärt minska vid kommande val med hänsyn därtill, att utfärdare av röstlängdsutdrag samt röstmottagare då hade större förtrogenhet med gällande bestämmelser.

I fråga om de felaktigheter, som förekommit med avseende å röstning på postanstalterna, har *generalpoststyrelsen* anfört följande:

Vissa felaktigheter från postfunktionärernas sida hava förekommit, men dessa torde knappast kunna tillskrivas bestämmelsernas utformning utan synas i allmänhet få hänföras till sådana missöden, som helt naturligt äro oundvikliga, då personalen vid över 4 000 postanstalter första gången har att utföra göromål, som ligga utom ramen för det vanliga postarbetet. Som exempel på dylika felaktigheter kan nämnas, att postfunktionärerna i några fall förbisett, att den röstande vid röstning före valdagen icke undertecknat den å röstlängdsutdragets baksida förefintliga, för sådan röstning avsedda förklaringen, eller att postfunktionär glömt att förse röstlängdsutdraget (yterkuvertet) med föreskrivna poststämplar. Sedan uppmärksamheten nu fästs härfpå, kommer generalpoststyrelsen att vid framtida val vidtaga åtgärder för att i möjligaste mån förebygga dylika felaktigheter.

I många fall synas felaktigheter hava uppkommit genom att de röstande icke haft tillräcklig kännedom om gällande bestämmelser. Det synes därför angeläget, att allmänheten genom radion och pressen i större utsträckning än hittills varit fallet erhåller utförliga och korrekta upplysningar om villkoren för röstning å postanstalt. Denna upplysningsverksamhet synes närmast ankomma på vederbörande valmyndigheter och icke på postverket.

Från några håll har gjorts gällande, att de fall, där begångna felaktigheter vid röstning inför röstmottagare böra föranleda kassering av valedlar, icke blivit uttömmande angivna i kommunala vallagen, och det har ifrågasatts, att närmare bestämmelser därom borde utfärdas.

Yttrande och förslag.

Såsom förut nämnts förutsatte såväl Kungl. Maj:t som riksdagen vid införandet av den nya röstningsmetoden vid kommunalval, att samma metod skulle komma till användning även vid val till riksdagens andra kammare, därest densamma vid 1942 års kommunalval visade sig fungera på tillfredsställande sätt.

Att så har skett framgår av de yttranden, som i frågan avgivits av ett stort antal myndigheter och organisationer, vilka också nästan undantagslöst tillstyrkt, att den vid kommunalval förefintliga möjligheten att i vissa fall rösta å postanstalt, med hänsyn till denna metods fördelar i förhållande till det för andrakammarval gällande systemet, infördes även vid sistnämnda val.

En av de fördelar, som skulle vinnas, därest röstning å postanstalt medgäves vid andrakammarval, är att, för den händelse valet i en valkrets skulle bli upphävt, möjligheterna att utöva rösträtt bli desamma vid omvalet som vid det tidigare förrättade valet, vilket däremot icke är förhållandet enligt de för andrakammarval nu gällande bestämmelserna.

Vidare skulle valförrättningarna icke störas av väljare från andra valdistrikt. Röstning före valdagen skulle kunna ske på ett större antal platser, och det skulle icke erfordras, att ett betydande antal personer förordnades som särskilda röstmottagare, utan i deras ställe skulle tjänstgöra postfunktionärer, som i allmänhet ändock äro bundna av sin tjänstgöring. På grund härav måste kostnaderna bli mindre om postfunktionärer anlitas såsom röstmottagare än om andra personer förordnas därtill. Tidsödande förrättningar hos länsstyrelserna för fördelning av valkuvert mellan de olika sammanräkningsmyndigheterna skulle undvikas, eftersom valkuverten, i vad avser röstning inom riket, skulle befordras direkt till dessa myndigheter.

En jämförelse av de statistiska uppgifterna angående 1940 års andrakammarval och 1942 års kommunalval utvisar, att den kassering, som företagits av valsedlar avgivna inför röstmottagare vid kommunalvalen, var betydligt mindre än motsvarande kassering vid andrakammarvalen. Anledning föreligger också att antaga, att antalet av de felaktigheter, som i detta hänseende förekommit vid kommunalvalen, skall bli mindre vid kommande val till följd av den större förtrogenhet med röstningsmetoden, som då bör förefinnas. Att märka är även, att förhållandena vid andrakammarval äro avsevärt enklare än vid kommunalval, där som regel val av flera olika slag förrättas samtidigt.

På grund av vad nu anförts och då det är synnerligen önskvärt, att samma röstningsmetoder användas vid olika val, bör den vid kommunalval införda möjligheten att rösta å postanstalt, beskickning och konsulat tillämpas även vid val till riksdagens andra kammare.

Det måste anses uteslutet att — såsom i ett yttrande ifrågasatts — kombinera detta röstningssätt med den vid 1940 års andrakammarval tillämpade metoden, så att röstning före valdagen skulle kunna ske både å postanstalt och hos särskilt förordnade röstmottagare samt röstning å valdagen å annan

ort än hemorten såväl å postanstalt som vid valförrättning å annan ort. Även om en kombination av berörda röstningssätt i och för sig skulle kunna medföra vissa lättnader för väljarna, skulle den dock föranleda betydande svårigheter i tillämpningen och säkerligen förorsaka stor kassation av valsedlar. En sådan kombination skulle icke heller kunna komma i fråga vid de kommunala valen, beträffande vilka det vid 1940 års val tillämpade systemet ansetts icke böra genomföras.

Skäl synas icke föreligga att, såsom föreslagits, vidtaga en allmän översyn av vallagarna i syfte att modernisera och förenkla däri förekommande bestämmelser. Det har icke heller angivits några särskilda föreskrifter, som borde ändras.

I fråga om vilka personer, som böra hava rätt att rösta före valdagen, framställdes under riksdagsbehandlingen av 1942 års proposition från ett håll önskemål, att till de yrkesgrupper, som för närvarande äga denna rätt, borde hänföras även telegrafverkets personal. Som emellertid de som tillhöra denna personal, i motsats till de yrkesgrupper, som tillerkänts rätt att rösta före valdagen, icke annat än i undantagsfall torde hava sådan tjänstgöring å de dagar, sön- eller helgdagar, då val äga rum, att de till följd av tjänstens utövning äro förhindrade att utöva sin rösträtt å valdagen, synes, särskilt med hänsyn till möjligheten att å valdagen rösta å postanstalt, någon utvidgning av yrkesgrupperna till att omfatta nämnda personal icke böra ske. Även personer tillhörande andra yrkesgrupper kunna understundom anses vara till följd av tjänstens utövning förhindrade att rösta å valdagen. Att utvidga kretsen av dem som hava rätt att rösta före valdagen utöver de fall, där synnerliga skäl därtill föreligga, synes olämpligt även med hänsyn därtill, att valdagen därigenom skulle kunna berövas sin speciella karaktär och intresset för valen minskas. Röstning bör givetvis som regel äga rum å valdagen, och undantag härifrån bör medgivas endast där verkligt hinder föreligger att utöva rösträtten å nämnda dag.

Att, såsom i ett yttrande ifrågasatts, tillåta röstning dagen före valdagen för alla, som ej hava tillfälle att deltaga i valet i det egna valdistriktet, bör ännu mindre få ske.

Det må här nämnas, att nu berörda fråga behandlats även av 1943 års riksdag. I en inom andra kammaren väckt motion (nr 153) föreslogs, att de som bodde avlägset från vallokalerna ävensom de som icke kunde komma till dessa på annat sätt än sjöledes skulle erhålla rätt att före valdagen rösta å postanstalt.

I sitt utlåtande (nr 10) över denna motion anförde konstitutionsutskottet, att det knappast vore möjligt att i en lagtext närmare precisera den kategori väljare, som avsåges med motionen, samt att ett tillmötesgående av motionens önskemål skulle medföra, att en betydande del av väljarkåren komme att tillerkännas rätt att rösta å postanstalt under ett större antal dagar, vilket skulle framstå som en genomgripande ändring i gällande valsystem, varför emellertid bärande skäl icke förebragts. På utskottets hemställan avstogs motionen av riksdagen.

De postanstalter, där enligt kommunala vallagen röstning må ske, äro begränsade till de fasta postanstalterna. Till dessa räknas i postalt hänseende postkontor, postexpeditioner, poststationer och brevsamlingsställen. varjämte de för krigsmaktens behov särskilt inrättade fält- och marinpostanstalterna i vad gäller röstmottagning ansetts som fasta postanstalter. Där- emot får röstning icke ske å de rörliga postanstalterna, postkupéer, sjöpost- expeditioner och ångbåtspostexpeditioner. Det kan visserligen, såsom general- poststyrelsen framhållit, ifrågasättas, huruvida röstmottagning bör äga rum å brevsamlingsställena. Tillräckliga skäl synas dock icke föreligga att i före- varande hänseende för andrakammarvalen meddela annan bestämmelse än som gäller för de kommunala valen. Brevsamlingsställesnas antal utgjorde vid 1942 års utgång endast sex, och denna typ av postanstalter är numera stadd på avskrivning.

Beträffande den för röstning före valdagen och röstning å annan ort än hemorten gällande föreskriften att väljaren skall innehava utdrag ur röstlängden, utvisande att han är röstberättigad vid valet, vilken be- stämmelse förekommer såväl i lagen om val till riksdagen som i kommunala vallagen, anförde chefen för socialdepartementet i 1942 års proposition i an- ledning av ett yttrande från en partiorganisation, att kravet på företeende av röstlängdsutdrag vore motiverat med hänsyn därtill, att eljest risk för valfusk skulle förefinnas. Vidare skulle det, om röstlängdsutdrag icke erford- rades, kunna förekomma, att valkuvert icke befordrades till rätt sammanräk- ningsmyndighet, varjämte svårigheter kunde uppstå att vid röstsammanräk- ningen återfinna väljaren i röstlängden.

I två vid 1942 års riksdag väckta, likalydande motioner (nr 203 i första kammaren och nr 271 i andra kammaren) hemställdes, att kravet på före- teende av röstlängdsutdrag måtte bortfalla. Motionerna avstyrktes av konsti- tutionsutskottet (utlåtande nr 5), som därvid åberopade de av departements- chefen anförda skälen för bibehållande av röstlängdsutdrag, samt föranledde icke till någon riksdagens åtgärd.

Som det nu åter ifrågasatts, att kravet på företeende av röstlängdsutdrag borde slopas, må denna fråga här beröras något närmare.

Risken för att valfusk skulle förekomma, om röstlängdsutdrag icke er- fordrades, bör ej underskattas. Även om valfusk för sådant fall endast skulle inträffa någon enstaka gång, skulle detta dock kunna inverka på valets utgång och bör i varje fall i möjligaste mån förhindras. För erhållande av röstlängdsutdrag erfordras enligt gällande bestämmelser muntlig eller också skriftlig, bevitnad framställning hos den som har att utfärda utdraget, och för det fall att utdraget överlämnas till sökanden personligen skall denne skrift- ligen erkänna mottagandet därav. Risken för obehörig röstning i annan per- sons namn måste givetvis bliva större, om kravet på företeende av röstlängds- utdrag skulle slopas och det, såsom föreslagits, endast skulle erfordras, att väljarens namn vid röstningen tecknades på ett kuvert.

Den omständigheten att särskild legitimation icke erfordras vid röstning inför valförrättare bör icke föranleda till att sådan icke skall förekomma vid

röstning inför röstmottagare. Vid en valförrättning förefinnes ett visst skydd mot obehörig röstning därutinnan, att den som anmäler sig till röstning skall uppgiva sitt fullständiga namn och sitt hemvist inom valdistriktet. Genom att jämföra dessa uppgifter och eventuellt på valförrättarens anmodan lämnade uppgifter angående yrke eller titel samt födelseår med de i röstlängden förekommande anteckningarna kan i viss mån kontrolleras, att den som vill rösta är den som han uppgivit sig vara. Någon motsvarighet till denna kontrollmöjlighet finnes däremot icke vid röstning inför röstmottagare. Om någon vill rösta i annan persons namn, är ju också risken för upptäckt betydligt större vid en valförrättning, där förutom valförrättaren även andra personer äro tillstädes, av vilka någon kan tänkas känna till den person, vars rösträtt skall utövas. Dessutom kan det hava inträffat, att rösträtten tidigare på dagen utövats av rätt person.

Om röstlängdsutdrag icke erfordrades, skulle det med all säkerhet förekomma åtskilliga fall, där valkuvert icke komme att befordras till rätt sammanräkningsmyndighet eller där väljarna vid röstsammanräkningen icke kunde återfinnas i röstlängden och de avgivna valesdlarna således måste kasseras. Väljaren skulle nämligen, om kravet på företeende av röstlängdsutdrag slopades, hava att för röstmottagaren uppgiva sitt namn, valet, det valdistrikt, som han tillhör, hemvist inom valdistriktet och sammanräkningsmyndigheten. Det måste förutsättas, att många personer icke äga kännedom om samtliga dessa uppgifter. Bland annat skulle mången väljare, som efter sista mantalsskrivningen flyttat från det valdistrikt, där han mantalsskrivits, till ett annat, säkerligen komma att uppgiva det senare valdistriktet i stället för rätteligen det förra. Icke heller äga alla väljare kännedom om vilken myndighet, som skall förrätta röstsammanräkningen, vilket särskilt gäller kommunalvalen, där sammanräkning verkställas av ett mycket stort antal olika myndigheter. Även om en myndighet kan vidarebefordra valkuvertet till annan myndighet, är det icke säkert, att de av väljaren lämnade uppgifterna äro sådana, att valkuvertet kan komma rätt myndighet till handa, åtminstone icke å sådan tid, att valkuvertet kan medtagas vid röstsammanräkningen. Att, såsom föreslagits, sammanräkningsmyndigheten vid sökandet efter väljarens namn i röstlängden skulle kunna erhålla biträde av vederbörande valnämndsordförande måste anses uteslutet.

Det har invänts, att samma svårighet eller omöjlighet att återfinna väljaren i röstlängden, som skulle kunna uppstå för sammanräkningsmyndigheten, därest röstlängdsutdrag icke funnes, också skulle uppkomma för den som har att utfärda röstlängdsutdrag, om nämligen uppgifterna i ansökningen om erhållande av sådant utdrag skulle vara ofullständiga eller felaktiga. Detta kan visserligen i och för sig vara riktigt, men i det senare fallet kunna dock åtminstone i allmänhet kompletterande uppgifter införskaffas, så att sökanden kan återfinnas i röstlängden och röstlängdsutdrag utfärdas.

Det har även gjorts gällande, att kravet på röstlängdsutdrag tillkommit icke för att underlätta valdeltagandet för väljarna utan endast för att underlätta sammanräkningsförfarandet. Det besvär, som är förenat med anska-

fandet av röstlängdsutdrag, kan väl dock knappast vara så stort, att det samma icke uppväges av det förhållandet, att den som röstar med företeende av röstlängdsutdrag också får sin röst godkänd, där icke särskilda skäl föranleda till annat, medan däremot, om röstlängdsutdrag icke skulle erfordras, kassationen säkerligen skulle bliva betydligt större. Därjämte skulle för sådant fall själva röstmottagningen, till omak icke minst för väljarna, komma att taga betydligt längre tid i anspråk, och det är ovisst, huruvida postverket då ens skulle kunna åtaga sig bestyret med röstmottagning.

Vidare har till stöd för önskemålet om röstlängdsutdragets slopande anförts, dels att åtskilliga av de röstlängdsutdrag, som utfärdades vid 1940 års andrakammarval icke kommo till användning, och dels att, där röstlängdsutdrag användes, kassationen av valsedlar var stor. Anledningen till att utfärdade röstlängdsutdrag icke alltid användes torde i en del fall hava varit att de begärts så sent, att de icke kunnat utfärdas förrän dagen före valet och icke kunnat komma vederbörande till handa å sådan tid, att röstning kunde ske. I de flesta fallen torde orsaken dock hava varit, att de som begärt och erhållit utdrag underlåtit att rösta eller också, sedan det förmodade hindret för röstning vid valförrättning upphört — t. ex. till följd av ändringar i fråga om militärtjänstgöring — röstat i vanlig ordning.

Vad den höga kassationsprocenten angår må framhållas, att av de 3 341 före valdagen och i främmande valdistrikt avgivna valsedlar, som kasserades vid 1940 års andrakammarval, icke mindre än 2 182 utgjordes av sådana, som saknade giltigt namn. I de flesta av dessa fall torde väljarna hava begagnat sig av de valsedlar, som vid vallokalerna tillhandahöllös för valet i den ort, där väljarna vistades. Av de valsedlar, som vid 1942 års kommunalval avgåvos å postanstalter, där valsedlar icke tillhandahållas, kasserades ett avsevärt mindre antal. Vid landstingsmannavalen kasserades av nämnda anledning endast 96 av de valsedlar, som avlämnats inför röstmottagare. Partiorganisationerna hava rätt att taga del av de förteckningar, som föras över utfärdade röstlängdsutdrag, och kunna med ledning därav tillställa den som erhållit röstlängdsutdrag valsedlar, som avse valet i den valkrets väljaren tillhör. Om denna möjlighet, som antagligt är, kommer att utnyttjas i större utsträckning än som hittills skett, bör man kunna räkna med en ytterligare minskning av kassationsprocenten, vilket alltså utgör ännu ett skäl för bibehållande av röstlängdsutdrag.

Beträffande kravet på röstlängdsutdrag är dessutom att märka, att röstning inför röstmottagare icke må ske tidigare än å adertonde dagen före valdagen och icke senare än å valdagen ävensom att olika bestämmelser gälla vid röstning före valdagen och vid röstning å valdagen. På grund därav måste röstmottagarna äga kännedom om de dagar, då olika val äga rum. I vad gäller de allmänna valen äro valdagarna fastställda i lag och måste därför anses vara kända för röstmottagarna. I fråga om andra än allmänna val, såsom omval, är i kommunala vallagen föreskrivet, att den myndighet, som bestämt valdagen, omedelbart därom skall underrätta generalpoststyrelsen. Avsikten därmed är att generalpoststyrelsen i sin tur skall lämna

röstmottagarna inom riket underrättelse om dessa valdagar för vidtagande av de åtgärder, som i anledning därav kunna anses erforderliga. Även om röstmottagarna inom landet i denna ordning erhålla kännedom om dagarna för andra än allmänna val, måste det dock, för undvikande i största möjliga utsträckning av felaktigheter vid röstmottagningen, vara av stor vikt, att röstmottagarna erhålla kännedom om valdagarna även genom den i röstlängdsutdragen förekommande uppgiften därom. Röstmottagarna utom riket erhålla vid kommunalval kännedom om andra än allmänna val endast genom att taga del av innehållet i röstlängdsutdraget. Annan åtgärd i detta syfte har icke ansetts erforderlig.

Vad som anförts till stöd för uppfattningen, att innehav av röstlängdsutdrag icke bör erfordras vid röstning inför röstmottagare, kan icke anses vara av den beskaffenhet, att hänsyn bör tagas därtill, utan det måste i stället anses vara av största betydelse för att röstning inför röstmottagare skall ske på ett tillfredsställande sätt, att kravet på företeende av röstlängdsutdrag bibehålles.

För att förhindra obehörigt uttagande av röstlängdsutdrag bör bestämmelsen, att skriftlig ansökan om sådant utdrag skall vara egenhändigt under-tecknad av sökanden och bevitnad av minst en person, bibehållas.

I fråga om tiden för postanstalternas öppethållande för röstmottagning anförde departementschefen i 1942 års proposition följande:

De sakkunniga hava föreslagit, att röstmottagning å postanstalt skall äga rum under den tid postanstalten hålles öppen för allmänheten, å valdag dock minst en timme. Denna tid synes, såsom åtskilliga myndigheter framhållit, vara för kort å många orter. Visserligen hållas postanstalter å en del större orter å söndagar öppna för allmänheten under längre tid än en timme, men detta torde icke vara förhållandet å alla de orter, där röstning å postanstalt kan förväntas komma att ske i jämförelsevis stor omfattning.

Då postanstalterna emellertid skola hållas öppna för röstmottagning icke blott då allmänna val äga rum utan även vid andra val, såsom omval, och det för sådant val med hänsyn till därmed förenade besvär och kostnader icke bör ifrågakomma, att samtliga postanstalter i riket skola hållas öppna mera än en timme, torde enligt min mening i lagen ej böra föreskrivas längre tid för röstmottagning än vad de sakkunniga föreslagit. Såsom dessa framhållit äger generalpoststyrelsen möjlighet att förordna om längre öppethållande, och frågan, huruvida och i vilken mån detta skall anses erforderligt, torde kunna avgöras av generalpoststyrelsen efter hörande av de lokala postmyndigheterna. Det må även framhållas, att personer, som äro inkallade till militärtjänst, i möjligaste mån skola anlita de militära postanstalterna.

Att fastställa en för hela riket gemensam tid för öppethållande å valdagar torde på grund av vad jag nu anført icke böra ske.

Konstitutionsutskottet lämnade det föreslagna stadgandet utan erinran men framhöll i sitt utlåtande (nr 5) vikten av att tiden för röstmottagning utsträcktes över en timme, så snart anledning förefunnes antaga, att behov därav kunde föreligga, samt att den överordnade postmyndigheten utfärdade bestämmelser i ämnet icke blott efter hörande av de lokala postmyndigheterna utan även efter samråd med vederbörande kommunala myndigheter även-

som med andra myndigheter, vilka kunde förutsättas äga kännedom om förhållanden av betydelse för frågans bedömande.

I två vid 1943 års riksdag väckta, likalydande motioner (nr 149 i första kammaren och nr 227 i andra kammaren) hemställdes, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om förslag till sådan ändring i kommunala vallagen, att tiden för röstmottagning å postanstalt å ordinarie valdag utsträcktes från minst en timme till minst två timmar, varav en timme på förmiddagen och en timme på eftermiddagen.

I sitt utlåtande (nr 9) över nämnda motioner uttalade konstitutionsutskottet, att gjorda erinringar mot vissa detaljer i den nuvarande anordningen med röstning å postanstalt, såsom om tiden för postanstalternas öppethållande på valdagen, torde komma under beaktande vid utarbetandet av förslag till ändringar i lagen om val till riksdagen i anslutning till de år 1942 gjorda jämkningarna i kommunala vallagen. De modifikationer i berörda system, som, enligt vad utskottet vidare uttalade, i följd därav torde komma att föreslås i proposition till nästkommande års riksdag med förslag till ändring i vissa delar av lagen om val till riksdagen, kunde också förväntas föranleda framläggande av förslag till riksdagen om däremot svarande jämkningar i kommunala vallagen, så att bestämmelserna om röstning å postanstalt i båda lagarna finge motsvarande innehåll. Vid sådant förhållande saknade utskottet anledning tillstyrka bifall till det i motionerna framlagda förslaget. På utskottets hemställan avtog riksdagen motionerna.

Såsom av generalpoststyrelsens förut återgivna yttrande i frågan framgår, verkställdes vid 1942 års kommunalval undersökning om och i vad mån postanstalterna borde hållas öppna för röstmottagning under längre tid än den i kommunala vallagen föreskrivna minimitiden, och föranledde denna undersökning därtill, att ett flertal postanstalter å den dag, då valen av landstingsmän, kommunalfullmäktige och stadsfullmäktige förrättades, höllos öppna under ytterligare tid. Med hänsyn till därmed förenade besvär och kostnader ägde extra öppethållande icke rum annat än där så ansågs av behovet påkallat. Att på förhand utröna sådant behov var givetvis förenat med stora svårigheter, då det var första gången som röstmottagning ägde rum å postanstalter. Med ledning av de erfarenheter, som vunnits vid dessa kommunalval, torde emellertid vid kommande val med större säkerhet kunna beräknas vilken tid som erfordras för röstmottagning å olika postanstalter och även till vilken tid på dagen ett extra öppethållande bör förläggas.

I detta sammanhang må nämnas vissa från generalpoststyrelsen inhämtade uppgifter om förekomsten av olika slag av postanstalter samt tiderna för deras öppethållande. Vid 1942 års utgång funnos inom riket 4 217 fasta postanstalter, därav 236 postkontor, 192 postexpeditioner, 3 783 poststationer och 6 brevsamlingsställen, vartill komma de för krigsmaktens behov inrättade fält- och marinpostanstalterna. Av rikets dåvarande 119 städer voro 117 försedda med postkontor eller postexpedition och 2 (Trosa och Skanör med Falsterbo) med endast poststation. Sammanlagt funnos i städerna 147 postkontor, 42 postexpeditioner, 159 poststationer och 5 brevsamlingsställen. I

köpingar funnos 34 postkontor, 13 postexpeditioner och 17 poststationer. Inom de egentliga landskommunerna funnos 55 postkontor (därav 40 i municipalsamhällen), 137 postexpeditioner, 3 607 poststationer och 1 brevsamlingsställe. I allmänhet voro alla mera betydande orter försedda med postkontor eller postexpedition. — De flesta postanstalterna hållas å sön- och helgdagar öppna en timme. Längre öppethållande å sådana dagar äger rum å 39 postkontor, 15 postexpeditioner och 416 poststationer. Öppethållandet är å sön- och helgdagar i allmänhet förlagt mellan klockan nio och elva förmiddagen. I en del fall äro postanstalterna däremot å dessa dagar öppna på eftermiddagen, 3 postkontor, 3 postexpeditioner och 186 poststationer efter klockan fem eftermiddagen. Ett 40-tal poststationer äro icke alls öppna å sön- och helgdagar. Särskilt öppethållande av dessa ägde dock rum vid kommunalvalen år 1942. — Av det nu anförda framgår, att å de orter, där behov av längre öppethållande än en timme kan anses föreligga, i allmänhet finnes postkontor eller postexpedition samt att åtskilliga postanstalter hållas öppna mera än en timme å sön- och helgdagar.

Det torde med säkerhet kunna förutsättas, att — liksom förhållandet var vid 1942 års kommunalval — de postanstalter, där icke någon som helst röstning sker (vid nämnda val 2 postkontor, 4 postexpeditioner, 1 275 poststationer och 6 brevsamlingsställen), även framdeles komma att uppgå till ett mycket stort antal samt att beträffande flertalet postanstalter den i kommunala vallagen föreskrivna minimitiden för röstmottagning skall vara fullt tillräcklig. I de flesta fallen torde hinder icke möta för dem som ämna rösta å postanstalt att avlämna sina valsedlar under postanstalternas ordinarie öppethållningstid. Behov av utsträckt tid för öppethållande eller av öppethållande å annan tid än den ordinarie synes endast föreligga å vissa större orter samt å andra platser, där ett stort antal personer tillhörande andra valdistrikt av särskilda, för myndigheterna i orten i allmänhet kända anledningar uppehålla sig. — Såsom förut nämnts avgåvos vid 1942 års kommunalval omkring 41 000 röster å postkontor och postexpeditioner samt omkring 23 000 röster å poststationer. Ungefär 700 röster avgåvos å militära postanstalter. Å den dag, då valen av landstingsmän, kommunalfullmäktige och stadsfullmäktige ägde rum, avlämnades i runt tal 51 000 röster. — Det må även framhållas, att enligt bestämmelse i kommunala vallagen de väljare, som, då röstmottagning skall sluta, äro tillstädes i röstningslokalen eller, om utrymme där saknas, å anvisad plats därintill men ej då hunnit utöva sin rösträtt, äga rätt att avlämna sina valsedlar.

Med hänsyn till att postpersonalen regelbundet är betungad med ett omfattande arbete under sön- och helgdagar, synes det icke vara önskvärt att i högre grad än vad som är nödvändigt ålägga personalen ökad tjänstgöring å sådan dag. Olägenheterna av extra tjänstgöring bliva givetvis större, om ett extra öppethållande skulle äga rum icke i direkt anslutning till det ordinarie öppethållandet utan först senare på dagen.

Vidare må framhållas, att föreståndarna för de poststationer, vilka å sön- och helgdagar hållas öppna mera än en timme, åtminstone icke i allmänhet

torde kunna åläggas att hålla poststationerna öppna under ytterligare en timme. Föreståndarna för de poststationer (2 526), vilka icke äro förenade med järnvägsstationer, äro nämligen anställda av postverket enligt särskilda avtal, och i den instruktion för poststationerna, var till hänvisas i sagda avtal, är föreskrivet, att poststation å sön- och helgdagar skall hållas öppen högst två timmar. Att å valdag förlägga en av dessa timmar till annan tid på dagen än den då postanstalten eljest hålles öppen bör med hänsyn till ortsbefolkningens intressen icke ske. Vad beträffar de poststationer (1 257), som äro förenade med järnvägsstationer, kan en ökning av öppethållningstiden å sön- och helgdagar medföra svårigheter för järnvägstjänsten på grund därav, att en del av personalen å dessa stationer är tjänstefri sådana dagar.

Enligt från generalpoststyrelsen inhämtade uppgifter skulle kostnaderna för en timmes extra öppethållande av postanstalterna å valdag, om öppethållandet icke förlades i omedelbar följd med det ordinarie öppethållandet, uppgå till omkring 26 000 kronor, därav 5 000 kronor för postkontoren, 2 000 kronor för postexpeditionerna och 19 000 kronor för poststationerna. Om det ordinarie öppethållandet däremot skulle utsträckas under en timmes tid, skulle dessa kostnader bliva mindre.

Medgivandet för väljare att rösta å postanstalt har tillkommit för att underlätta valdeltagandet för de personer, vilka äro förhindrade att rösta vid valförrättning. Att för detta ändamål vidtaga sådana åtgärder, att envar som på valdagen icke vistas i sin hemort skall erhålla möjlighet att å den för honom lägligaste tiden utöva sin rösträtt, oavsett anledningen till vistelsen å annan ort och utan hänsyn till de besvär och kostnader för det allmänna, som därigenom skulle uppstå, bör dock icke fordras, utan en skälig avvägning bör ske mellan intressena å ömse sidor.

Vid berörda förhållanden synes varken erforderligt eller lämpligt att i lag föreskriva, att samtliga postanstalter skola å valdagar — även om dessa begränsas till dagarna för allmänna val eller vissa av dessa — hållas öppna under längre tid än vad som stadgats i kommunala vallagen eller å särskilt angivna tider på dagen. Icke heller böra i lagen meddelas särskilda föreskrifter beträffande de större postanstalterna, postkontor och postexpeditioner, enär postanstalternas indelning i olika typer är en enbart postal angelägenhet, som icke torde böra bindas genom bestämmelse i lag. Det bör i stället, såsom generalpoststyrelsen framhållit, överlämnas åt styrelsen att föranstalta där- om, att extra öppethållande av postanstalterna äger rum, där så efter verkställd undersökning anses påkallat. Hänsyn bör därvid tagas till att valdeltagandet är olika stort vid skilda slag av val. Röstningsfrekvensen vid val av landstingsmän, kommunalfullmäktige och stadsfullmäktige är betydligt högre än vid övriga kommunalval men däremot lägre än vid andrakammarval. Vid sistnämnda val föreligger således större behov av extra öppethållande än vid de kommunala valen.

I fråga om bekantgörande för allmänheten av de tider, då postanstalterna hållas öppna, kan nämnas, att i en av generalpoststyrelsen utgiven publikation, som finnes tillgänglig å varje postdirektion, postkontor och postexpedi-

tion, intagits förteckning över tiderna för det vanliga öppethållandet av samtliga postkontor och postexpeditioner. Beträffande poststationerna kunna sådana uppgifter däremot icke centralt inhämtas annat än hos vederbörande postdirektion. Utanför varje postanstalt finnes emellertid uppgift om den tid postanstalten hålles öppen, och extra öppethållande brukar särskilt kungöras i ortstidningar. Ett mera allmänt bekantgörande av de tider, då röstmottagning äger rum å valdagar, torde möta stora svårigheter med hänsyn till de skilda tider olika postanstalter hållas öppna. Tiderna för postanstalternas vanliga öppethållande bestämmas nämligen i regel med hänsyn till den tid, då post ankommer till platsen ifråga, och äro således beroende av kommunikationsförhållandena.

Generalpoststyrelsen har, såsom förut nämnts, ifrågasatt, att det valkuvert, i vilket väljaren vid röstning inför röstmottagare skall inlägga sin valsedel, skall tillställas väljaren icke av röstmottagaren utan tillsammans med röstlängdsutdraget samt att väljaren bör inlägga sin valsedel i valkuvertet, innan han inställer sig hos röstmottagaren. I 1942 års proposition uttalade departementschefen, att det med hänsyn till valsäkerheten icke vore tillrådligt, att väljare skulle förfara på sätt generalpoststyrelsen ifrågasatt.

I vallagarna hava meddelats olika bestämmelser till skyddande av valsäkerheten och till förhindrande av att väljare utsättes för obehörig påverkan av annan. Bland annat stadgas, att valkuvert, avsett för röstning vid valförrättning, icke får utlämnas annorledes än vid valbordet, sedan väljaren där anmält sig till röstning. Väljaren kan således icke på förhand inlägga sin valsedel i valkuvertet, utan detta skall ske å särskild plats i vallokalen under viss kontroll från valförrättarens sida.

Såsom undantag härifrån gäller, att äkta make må under vissa förutsättningar på förhand anordna valedelsförsändelse, därvid väljaren alltså utan att inställa sig vid valförrättningen äger utfå för detta ändamål särskilt avsett valkuvert. Härvidlag finnas emellertid särskilda säkerhetsföreskrifter meddelade, i det att väljaren skall i närvaro av ett ojävigt vittne inlägga valkuvertet i ett ytterkuvert, varjämte en å ytterkuvertet anbragt förklaring och ett därå befintligt vittnesintyg skola undertecknas av väljaren respektive vittnet. Trots dessa föreskrifter har det dock inträffat, att den som anordnat valedelsförsändelse i sitt handlande obehörigen påverkats av annan person.

Att vid sådant förhållande låta den som vill rösta inför röstmottagare utan någon som helst kontroll inlägga valedeln i valkuvertet och möjligen även, vilket likaledes ifrågasatts, inlägga valkuvertet i det med röstlängdsutdrag försedda ytterkuvertet bör icke medgivas. För sådant fall skulle dessutom säkerligen åtskilliga felaktigheter förekomma, särskilt vid kommunalval, där t. ex. oriktigt angivande av valbeteckning å valkuvert kan föranleda kasserung därav. De olägenheter, som kunna förorsakas av de vid kommunalval gällande bestämmelserna i förevarande hänseende, torde uppvägas av den större säkerhet, som dessa bestämmelser innebära.

Av de felaktigheter, som vid 1942 års kommunalval förekommit i samband med röstning inför röstmottagare, har en del vållats av röstmottagarna. Vid röstsammanräkningarna har emellanåt uppstått tveksamhet, huru dessa fall skulle bedömas, då bestämmelser därom icke upptagits i kommunala vallagen, och det har ifrågasatts, att närmare föreskrifter i detta hänseende borde meddelas i lagen.

Detta torde dock icke lämpligen böra ske. Bestämmelser finnas icke heller angående sådana fel, som kunna begås av valförrättarna.

Utöver vad som angivits i kommunala vallagen torde emellertid utan särskild föreskrift gälla, att kassering av från röstmottagare inkomna ytterkuvert skall ske, där någon tillåtit att rösta tidigare än å adertonde dagen före valdagen eller senare än å valdagen samt där röstning före valdagen medgivits den som uppenbarligen icke varit berättigad därtill.

Underlåtenhet att tillse att väljare, där så är föreskrivet, tecknar sitt namn å ytterkuvertet torde likaledes böra föranleda kassering med hänsyn därtill, att berörda föreskrift tillkommit till förhindrande av att rösträtt obehörigen utövas av annan person.

Felaktiga eller ofullständiga anteckningar i röstlängdsutdrag synas däremot icke böra medföra, att ytterkuvert kasseras, om väljaren återfinnes i röstlängden såsom röstberättigad vid valet ifråga. Den omständigheten att röstmottagare icke försett ytterkuvert med anteckning om ort och dag för röstningen eller icke tecknat sitt namn eller sin signatur därå torde icke heller böra föranleda kassering, om det eljest framgår, att röstningen skett i laga ordning.

Vad angår kostnaderna för ifrågavarande reform bör postverket, liksom förhållandet är beträffande andra uppdrag, som anförtros åt postverket vid sidan av dess egentliga verksamhet, och i likhet med vad som gäller vid kommunalval, beredas ersättning för bestyret med röstmottagning med ett belopp motsvarande postverkets självkostnader.

Vid 1942 års kommunalval uppgingo dessa kostnader till i runt tal 48 200 kronor. Av detta belopp utgjorde dock endast omkring 9 700 kronor ersättning för av röstmottagningen föranledda direkta utgifter, varav bland annat omkring 3 200 kronor belöpte på tryckning av cirkulär, blanketter och dylikt samt ungefär 5 700 kronor på ersättning till poststationsföreståndare för deras medverkan vid röstmottagningen. Ersättningen till poststationsföreståndare hade därvid beräknats till 25 öre för varje mottaget valkuvert, dock högst 15 kronor för varje poststation. Till postfunktionärer å övriga postanstalter utgick icke någon ersättning. Återstoden av kostnaderna, således ungefär 38 500 kronor, utgjorde beräknad ersättning till postverket för det arbete, som röstmottagningen föranledde verkets tjänstemannapersonal, för postbefordran av valkuvert m. m. Medelkostnaden för varje avlämnat valkuvert uppgick, om hänsyn togs till postverkets samtliga kostnader, till omkring 73 öre samt, om hänsyn togs endast till den del av kostnaderna, som utgjorde direkt utgift för postverket, till ungefär 15 öre.

Reformen kommer vidare att medföra kostnader för anskaffande av erforderliga valkuvert och ytterkuvert samt för tryckning av vissa blanketter och anvisningar.

Däremot bör statsverket icke vidkännas några kostnader för gottgörelse till de personer, vilka skola utfärda röstlängdsutdrag.

De av reformen föranledda kostnaderna torde, liksom övriga kostnader för andrakammarval, böra utgå från det under femte huvudtiteln upptagna förslagsanslaget till vissa kostnader i anledning av allmänna val.

Beträffande utformningen av lagtexten till de ändringar i lagen om val till riksdagen, som erfordras för genomförande av reformen, böra de år 1942 vidtagna ändringarna i kommunala vallagen följas i möjligaste mån. I samband med dessa ändringar torde även vissa bestämmelser i lagen om val till riksdagen, vilka icke beröras av reformen, ändras för att erhålla närmare överensstämmelse med motsvarande bestämmelser i kommunala vallagen.

Förslag till lag angående ändring i lagen om val till riksdagen har utarbetats och bifogas denna promemoria.¹ I fråga om innehållet i detta förslag må här nämnas följande.

I 17 och 79 §§ stadgas för närvarande, att valsedel, som avgives vid val till riksdagens första eller andra kammare, är ogill, bland annat om å valsedeln finnes något kännetecken, som kan antagas vara med avsikt där anbragt. Enligt 25 § kommunala vallagen skall däremot valsedel, som avgives vid kommunalval, vara ogiltig, om å valsedeln finnes något kännetecken, som uppenbarligen blivit med avsikt där anbragt. Före tillkomsten av kommunala vallagen gällde i detta avseende samma bestämmelse som i lagen om val till riksdagen även beträffande de kommunala valen, och denna bestämmelse förekom även i det av Kungl. Maj:t i proposition (nr 99) till 1930 års riksdag framlagda förslaget till ändrad lagstiftning om kommunala val. I sitt utlåtande (nr 30) över nämnda proposition föreslog emellertid konstitutionsutskottet, att valsedel, å vilken funnes något kännetecken, skulle förklaras ogiltig, endast om kännetecknet uppenbarligen blivit med avsikt anbragt. Den i propositionen föreslagna bestämmelsen, enligt vilken ogiltighet skulle inträda så snart kännetecknet kunde antagas vara anbragt med avsikt, syntes nämligen utskottet vara för sträng, allra helst som i många fall osäkerhet på denna punkt kunde föreligga.

Då de båda vallagarna böra innehålla samma bestämmelse i berörda hänseende och den i kommunala vallagen förekommande bestämmelsen får anses vara att föredraga, hava 17 och 79 §§ i förevarande delar ändrats i överensstämmelse med vad som gäller för de kommunala valen.

Bestämmelserna i 30 § om valkretsar vid val till andra kammaren torde i detta sammanhang böra ändras såtillvida, att staden Höganäs upptages bland de städer, som tillhöra Malmöhus läns valkrets. Staden har alltsedan sin tillkomst år 1936 utan särskild föreskrift ansetts tillhöra nämnda valkrets.

¹ Den sakkunniges lagförslag, vilket är likalydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

I 55 § hava intagits bestämmelser om att underrättelse om dagen för sådana andrakammarval, som icke äga rum å viss i lagen bestämd dag, skall lämnas generalpoststyrelsen, för att styrelsen skall bliva i tillfälle att vidtaga de åtgärder, som erfordras för röstmottagning.

Föreskriften i 56 § 5 mom. att i kungörelse om val till andra kammaren skola upptagas i 60 § 1 och 2 mom. samt 71 § angivna bestämmelser om röstning vid valförrättning i annat valdistrikt än det väljaren tillhör samt om röstning före valdagen skall utgå. I stället har föreskrivits, att kungörelsen skall innehålla erinran om att väljare i vissa fall äga rätt att utöva rösträtt å postanstalt, beskickning eller konsulat. Skäl har icke ansetts föreligga att bibehålla den i 56 § 5 mom. förekommande bestämmelsen, att i valkungörelsen skall intagas erinran om den valförrättare enligt 70 § 2 mom. åliggande skyldigheten att till länsstyrelsen insända vissa valhandlingar. Denna skyldighet utgör endast ett av de många åligganden, som ankomma på valförrättare, och någon motsvarighet till denna bestämmelse finnes icke heller i kommunala vallagen. I förenämnda proposition till 1930 års riksdag uttalade chefen för socialdepartementet, att tillräcklig anledning icke ansetts föreligga att föreskriva, att kungörelse om kommunala val skulle innehålla sådan erinran, som nyss sagts.

I 57 § har intagits ett tillägg av innehåll, att väljare i vissa fall äga rätt att avlämna valsedel å postanstalt, beskickning eller konsulat.

Som föreskrifterna i nuvarande 60 § om röstning vid valförrättning i annat valdistrikt än det väljaren tillhör skola utgå, hava de i 61 § förekommande bestämmelserna om valkuvert m. m. överflyttats till 60 § med de jämkningar, som föranledas därav, att röstning i nu angiven ordning icke längre må ske. Den nuvarande bestämmelsen i 61 § om statsverkets tillhandahållande av valkuvert har överförts till 96 §. Med hänsyn till att spaltade valsedlar numera må användas även vid val till andra kammaren har, i likhet med vad förhållandet är vid val till första kammaren och vid kommunala val, föreskrivits, att blanketter till valsedlar skola tillhandahållas i vallokalen. Tillhandahållandet av sådana blanketter bör liksom vid kommunala val avse såväl spaltade som blanka sedlar.

Till 61 § hava överflyttats bestämmelserna i nuvarande 62 § om förfaringssättet vid röstning vid valförrättning i väljarens eget valdistrikt, medan föreskrifterna om röstning vid valförrättning i annat valdistrikt utgå.

Bestämmelserna i nuvarande 63 § 1 mom. om rätt för äkta make att ingiva valsedel genom andra maken hava överflyttats till 62 §.

Övriga föreskrifter i 63 § hava bibehållits. Bestämmelsen om statsverkets tillhandahållande av kuvert för valsedelsförsändelse av äkta make har dock överförts till 96 §, till vilken även de i 64 § givna föreskrifterna om var kuvert för valsedelsförsändelse skola finnas tillgängliga överflyttats.

I 64 § hava i stället influtit bestämmelserna i 65 § om avlämnande av valsedelsförsändelse vid valförrättning i väljarens valdistrikt. Bestämmelserna om sådant avlämnande i annat valdistrikt utgå.

Till 65 § hava överförts föreskrifterna i nuvarande 66 §, dock att det däri

gjorda undantaget skall avse icke rätt att avlämna valsedel före valet utan rätt att avlämna valsedel å postanstalt, beskickning eller konsulat.

Bestämmelserna i 67 och 68 §§ om förfarandet vid uppehåll i valförrättningen hava betecknats såsom respektive 66 och 67 §§, därvid bestämmelserna i den senare paragrafen något jämkats för att överensstämma med motsvarande stadgande i kommunala vallagen.

Föreskrifterna i 69 § om röstningens avslutande och verkställandet av den s. k. preliminära röstsammanräkningen hava omarbetats i enlighet med motsvarande bestämmelser i kommunala vallagen samt betecknats såsom 68 §. För närvarande gäller vid andrakammarval, att valkuvert, som vid den preliminära sammanräkningen befinnes vara tomt eller vars innehåll utgöres av annat eller mera än en valsedel eller av en valsedel, som kan antagas vara ogill, skall, sedan i sistnämnda fallen innehållet återinlagts i valkuvertet, läggas åsido, varefter sådana valkuvert skola inläggas i särskilt omslag. I likhet med vad som är föreskrivet beträffande kommunalval bör dock, vilket tidigare gällt även vid andrakammarval, valkuvert, som vid den preliminära sammanräkningen befinnes vara tomt eller innehålla annat eller mera än en valsedel, sedan i sistnämnda fallen innehållet återinlagts i valkuvertet, icke direkt inläggas i omslag, utan bör sådant valkuvert dessförinnan inläggas i särskilt ytterkuvert, som tillslutes. Risk förefinnes eljest, att valkuvertets innehåll faller ur kuvertet. Däremot bör — likaledes enligt vad som gäller vid kommunalval och tidigare gällt vid andrakammarval — valsedel, som utgjort ett valkuverts enda innehåll och vilken antages vara ogill, icke återinläggas i sitt valkuvert utan direkt inläggas i ett annat omslag. Det kan nämligen inträffa, att ogiltighetsanledningen icke upptäckes omedelbart efter det att valsekeln uttagits ur valkuvertet utan först senare under förrättningen, då det icke längre kan konstateras i vilket valkuvert sedeln varit inlagd. — Bestämmelsen angående tillhandahållandet av omslag har överflyttats till 96 §.

Föreskrifterna i nuvarande 70 § om valförrättningens avslutande och valhandlingarnas insändande till länsstyrelsen hava med vissa jämkningar överförts till 69 §.

Rubriken till 71—75 §§ skall utgå, och i stället har införts rubrik till 70—75 §§, i vilka lagrum intagits bestämmelser om röstning å postanstalt, beskickning eller konsulat. Dessa bestämmelser hava avfattats i överensstämmelse med motsvarande stadganden i kommunala vallagen.

Det kan ifrågasättas, huruvida i 72 § bör föreskrivas, att de listor över kartellbeteckningar, partibeteckningar och kandidater, som avses i 56 § 4 mom., böra finnas tillgängliga hos varje röstmottagare för att tjäna till upplysning för dem som rösta där. Beträffande valförrättningarna stadgas i 57 §, att sådan lista för valkretsen ifråga skall finnas anslagen i vallokalen. En föreskrift att dessa listor för samtliga de valkretsar, där val äga rum, skola finnas hos röstmottagarna förutsätter, att listorna skola insändas till central myndighet, som därefter skall låta trycka och distribuera listorna till röstmottagarna. Som dessa listor emellertid icke upprättas förrän tidigast å nittonde dagen före valdagen, kan tryckning och distribution därav

icke medhinnas i så god tid, att listorna kunna finnas tillgängliga hos röst-mottagarna å den dag, då röstmottagning tidigast må äga rum, utan först nå-
gon tid senare. Vid sådant förhållande torde icke böra i lagen föreskrivas, att
listorna skola hållas tillgängliga hos röstmottagarna. Det synes dock lämp-
ligt, att detta, utan särskild föreskrift, sker så snart det kan medhinnas. Re-
dan dessförinnan kan emellertid en väljare erhålla kännedom om innehållet
i den lista, som gäller för väljarens valkrets, genom att taga del av valkun-
görelsen, i vilken nämligen listan skall intagas.

I olikhet med vad som gäller beträffande kommunalval har i 73 § stad-
gats, att vid röstning inför röstmottagare skola användas sådana valkuvert,
som begagnas vid valförrättning. Att vid dylik röstning vid kommunalval
skola användas valkuvert av särskilt slag beror därpå, att dessa valkuvert,
i motsats till dem som användas vid valförrättning, skola vara försedda med
valbeteckning för samtliga slag av kommunalval.

Bestämmelserna i 76—78 §§ om röstsammanräkning hava ändrats till när-
mare överensstämmelse med vad som är föreskrivet i kommunala vallagen.

I 79 § har, förutom ovan angiven ändring, tillagts en bestämmelse att,
om i ett valkuvert finnes jämte valsedel även annat än sådan sedel, val-
sedeln skall vara ogill. Samma bestämmelse finnes i 25 § kommunala val-
lagen, och i den proposition, vari förslag till denna lag framlades, yttrade
departementschefen, att motsvarande bestämmelse syntes vid tillfälle böra
inflyta i lagen om val till riksdagen. Den ogiltighetsgrund, som innefattas
i bestämmelsen, har utan uttrycklig föreskrift ansetts gälla även vid andra-
kammарval.

Den i 95 § förekommande hänvisningen har ändrats.

I 96 § hava sammanförts bestämmelser om beskaffenheten och tillhanda-
hållandet av valkuvert, kuvert för valsedelsförsändelse av äkta make och
kuvert, å vilka röstlängdsutdrag skola tecknas. Liksom i kommunala val-
lagen har föreskrivits, att dessa kuvert skola tillverkas endast genom stats-
verkets försorg. Vidare har stadgats, att sådana kuvert ävensom blanketter
till valsedlar samt ytterkuvert och omslag, som skola användas vid den pre-
liminära sammanräkningen, skola tillhandahållas på statsverkets bekostnad.
Däremot har icke ansetts erforderligt, att formulär till anteckningar å näm-
nda omslag, liksom nu är fallet, fastställas av Kungl. Maj:t. Sådan fastställelse
sker icke heller beträffande de omslag, som användas vid kommunala val.

I fråga om tidpunkten för de föreslagna bestämmelsernas i kraft trä-
dande må framhållas vikten av att samma röstningssätt, som tillämpa-
des vid 1942 års kommunalval, användes vid de val till riksdagens andra
kammare, som skola äga rum år 1944. Härvidlag torde emellertid böra un-
dersökas, huruvida de i riksdagsordningen förekommande bestämmelserna
om val till andra kammaren utgöra hinder härför.

Den grundläggande bestämmelsen om sättet för utövande av rösträtt vid
val till andra kammaren är meddelad i § 24 riksdagsordningen (senaste ly-
delse se svensk författningssamling 1941:678), där det stadgas, att rösträtt

ej må utövas av annan valberättigad än den som, på sätt i vallagen sägs, vid valförrättning personligen sig inställer; dock att dels sådan valberättigad, som till följd av vistelse utom riket eller yrkes- eller tjänsteförpliktelse är förhindrad att iakttaga sådan inställelse, må, i den utsträckning och under de villkor som stadgas i nyssnämnda lag, före valet avgiva valsedel, dels ock make må, i den ordning som stadgas i samma lag, avgiva valsedel genom andra maken, därest denna är röstberättigad.

De föreslagna bestämmelserna om röstning före valdagen stå i full överensstämmelse med innehållet i nämnda stadgande.

Däremot skulle möjligen kunna göras gällande, att ett genomförande av förslaget om röstning å postanstalt å valdagen icke skulle kunna ske annat än efter en ändring av stadgandet ifråga, enär enligt detta röstning å valdagen skall ske »vid valförrättning». Vad som avses med uttrycket valförrättning är dock icke direkt utsagt i riksdagsordningen, men på några ställen (§§ 11 och 22) åsyftas därmed valet i dess helhet. I lagen om val till riksdagen förekommer samma uttryck dels såsom beteckning för den förrättning, varvid valsedlarna avlämnas (bland annat 61 och 70 §§), och dels såsom beteckning för hela valet (85 §). Som uttrycket valförrättning således icke kan anses inskränkt till att avse endast förfarandet inför valförrättare, torde hinder icke möta att i uttrycket inrymma jämväl förfarandet inför röstmottagare såsom en särskild form av valförrättning. Ett förtydligande tillägg härom har också föreslagits beträffande 57 § vallagen. Det må även framhållas, att med uttrycket valförrättning i § 24 riksdagsordningen avses icke blott valförrättningen för det valdistrikt väljaren tillhör utan varje samtidigt därmed hållen förrättning för val till andra kammaren.

Det väsentliga i den huvudregel, som förekommer i § 24 riksdagsordningen, torde dessutom vara, icke att röstningen skall ske vid en på visst sätt anordnad förrättning utan att rösträtten skall utövas personligen. Detta torde också vinna stöd av stadgandets ursprungliga lydelse, enligt vilken rösträtt ej fick utövas av annan valberättigad än den som vid valtillfälle inställde sig personligen. Syftet med stadgandet synes vid dess tillkomst hava varit, att rösträtt endast fick utövas vid personlig inställelse i motsats till vad som gällde i fråga om den kommunala rösträtten, som nämligen kunde utövas medelst fullmakt.

Någon ändring av riksdagsordningen synes således icke vara erforderlig för genomförandet av de föreslagna bestämmelserna. Dessa torde, för att förberedelserna för 1944 års val till andra kammaren skola kunna påbörjas i god tid, lämpligen böra träda i kraft den 1 april 1944.

Med hänsyn till omfattningen av de ändringar i lagen om val till riksdagen, som tidigare skett och som skola vidtagas, därest detta förslag bifalles, torde lagen böra i sin helhet intagas i svensk författningssamling.

De föreslagna ändringarna i lagen om val till riksdagen medföra, att vissa ändringar måste vidtagas jämväl i de formulär till röstlängdsutdrag, val-

kuvert och valprotokoll m. m., vilka fastställts genom kungörelsen den 26 april 1940 (nr 304) rörande formulär till röstlängdsutdrag m. m. för val till riksdagens andra kammare. Vidare böra vissa ändringar ske i kungörelsen den 17 juni 1938 (nr 393) om insändande till statistiska centralbyrån av vissa valprotokoll, röstlängder och valstatistiska uppgifter.

Stockholm den 1 december 1943.

Å. Nordwall.